

GRABLJICE

ZA BOROVNICE

Gremo po borovnice!

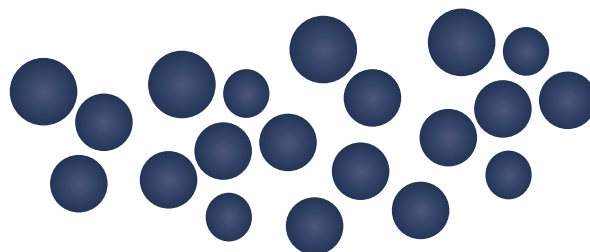
GORENJSKI
MUZEJ

GORENJSKI KRAJI IN LJUDJE - ZBIRKE

GRABLJICE ZA BOROVNICE

Gremo po borovnice!

Kranj, 2011

GORENJSKI
MUZEJ

GORENJSKI KRAJI IN LJUDJE - ZBIRKE

GRABLJICE ZA BOROVNICE GREMO PO BOROVNICE!

Katalog in razstavo pripravila: Helena Rant
Oblikovanje: Barbara Bogataj Kokalj
Fotografije: fototeke Gorenjskega muzeja in Muzeja novejše zgodovine Slovenije (foto: Zvone Mahovič in Vlastja Simončič), Viktor Cvetko in Helena Rant
Fotografija otrok na naslovnici je iz fototeke Muzeja novejše zgodovine Ljubljana (foto: Vlastja Simončič)
Pomoč pri opisu predmetov: mag. Tatjana Dolžan Eržen in Stane Perčič
Konservatorski posegi: Marjanca Jeglič in Zdenka Kramar
Jezikovni pregled: Judita Babnik
Prevod: David Limon
Izdal: Gorenjski muzej, junij 2011
Za Gorenjski muzej: Marija Ogrin
Katalog je uvrščen v zbirko Gorenjski kraji in ljudje – Zbirke; 5
Tisk: Franc Jagodic, s.p. - Jagraf
Naklada: 300 izvodov

Gorenjski muzej
Savska 34, Kranj
www.gorenjski-muzej.si

Izdajo kataloga sta omogočila Ministrstvo za kulturo
Republike Slovenije in Mestna občina Kranj.

Za pomoč se zahvaljujemo Fructalu d.d. in tiskarni Jagraf.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

634.73(497.4-16)(083.824)

RANT, Helena

Grabljice za borovnice : gremo po borovnice! / [pripravila
Helena Rant ; fotografije fototeke Gorenjskega muzeja in Muzeja
novejše zgodovine Slovenije ... [et al.] ; prevod David Limon]. -
Kranj : Gorenjski muzej, 2011. - (Gorenjski kraji in ljudje. Zbirke
; 5)

ISBN 978-961-6478-35-9

1. Gl. stv. nasl.
256181504

KAZALO

UVODNIK.....	5
UVOD.....	7
NABIRANJE BOROVNIC	8
BOROVNICE.....	8
<i>TA SIVE, TA ČRNE IN TA BELE</i> BOROVNICE.....	9
<i>KOŠNJA MAHU</i>	9
KDO JE NABIRAL BOROVNICE?.....	9
ENI SO NABIRALI <i>NA ROKE</i> , DRUGI SO <i>KAMPLAL ALI SMUKAL NA KAMPL ALI RIFL</i> ... 11	
DOVOLILNICE ZA NABIRANJE	11
LONČKI, KOŠARICE, KOŠARE, <i>KORBE</i> , CAJNE IN <i>ŠKUNDRE</i> , KOŠKI IN KOŠI, KANGLICE IN KANGLE, JERBASI IN ŠKAFI	12
RANA URA, ZLATA URA	13
KAKO MOTIVIRATI OTROKE ZA NABIRANJE?.....	14
TAT MED NABIRALCI	15
OH, TA DEŽ!	15
KLOPI, KAČE IN MEDVEDI	16
UPORABA IN PRODAJA BOROVNIC	17
NABIRANJE BOROVNIC ZA ŽGANJE.....	17
BOROVNICE ZA STRANKE, HOTELE IN ZA PRODAJO NA TRŽNICI.....	18
PRODAJA BOROVNIC ZADRUGAM	18
DOMAČA PORABA BOROVNIC.....	20
ŠE NEKAJ O NABIRANJU BRUSNIC, MALIN IN GOZDNIH JAGOD.....	22
BRUSNICE	22
MALINE.....	23
GOZDNE JAGODE.....	23
KAJ PA DANES?	25
KATALOG GRABLJIC ZA NABIRANJE BOROVNIC/ A CATALOGUE OF BLUEBERRY RAKES	27
LET'S GO BLUEBERRY PICKING!.....	33
VIRI IN LITERATURA.....	35

«Ko smo otroci brali borovnice, smo imeli vse črne roke; to se ni dalo umiti niti s toplo vodo in milom. Pomagali smo si z vžigalicami, ki so imele včasih žveplene glavice. Če si prižgal vžigalico in držal roko nad plamenom, je črnina takoj izginila.

Franc Kozjek, Besnica pred 60 do 70 leti (2), Gorenjski glas, 1. 7. 1967, str. 15.

UVODNIK

Gorenjski muzej je osrednja muzejska in galerijska ustanova na Gorenjskem in v njem hranimo premično kulturno dediščino. Ekspoziti – od zlatega nakita do enostavnega lesenega orodja – so neprecenljivo narodno bogastvo, saj kažejo na našo identiteto.

Vsak predmet ima svojo zgodbo preteklosti in mi jih posredujemo javnosti v obliki razstav, predavanj ali publikacij. V tokratni seriji Gorenjski kraji in ljudje – Zbirke predstavljamo kratko zgodovino nabiranja borovnic po drugi svetovni vojni na Gorenjskem.

Vse do uveljavitve poljedelstva in reje domačih živali v mlajši kameni dobi sta bila nabiranje gozdnih sadežev in lov edina vira človekovega preživetja. Verjetno se sama tehnika nabiranja gozdnih sadežev v tisočletni zgodovini ni bistveno spreminjala, izpopolnjevalo se je le orodje. Danes poznamo orodje za nabiranje borovnic z imenom grabljice, ki ga po različnih krajih tudi različno poimenujejo. Zato tudi ni naključje, da je naslov te publikacije Grabljice. V njej avtorica predstavi čas nabiranja borovnic po drugi svetovni vojni in zgodbe, ki so pri tem nastale.

*Marija Ogrin,
v. d. direktorice*

Po besniških gozdovih je bilo včasih zelo veliko borovnic. Otroci smo jih dosti nabirali, pojedli smo jih večinoma doma, nekaj malega pa smo jih znosili v Kranj. Borovnice za prodajo se morajo nabirati ročno, kar gre zelo počasi; s tem se ni dosti zaslužilo, ker niso bile drage. Kadar so borovnice dobro obrodile – to se je večkrat zgodilo –, so jih nabiralci brali s posebnimi grabljicami v škafe. Te borovnice so bile pomešane z listjem od borovja (borovje pravijo bilki, na kateri rastejo borovnice), vendar to ni bilo tako hudo, kajti stresali so jih v velike kadi, da so prevrele, potem pa so iz njih kuhali žganje, imenovali so ga borovničar. To žganje je bilo eno izmed najboljših na svetu, škoda je, da je zdaj pravi borovničar težko dobiti. Včasih so ga imeli na zalogi pri mnogih hišah, pili pa so ga samo ob posebnih priložnostih, če so dobili gosta itd.

Franc Kozjek, Besnica pred 60 do 70 leti (1, 2), Gorenjski glas, 28. 6. 1967, str. 7, in 1. 7. 1967, str. 15.

UVOD

Človek že od nekdaj nabira uporabne sadeže za prehrano, zdravljenje, kultne in druge namene. Z razvojem gospodarskih panog se je pomen nabiralništva zmanjševal, kljub temu pa je bil pomemben za številne revnejše vaške prebivalce, kajžarje, bajtarje in gostače,¹ ki se niso mogli preživljati s poljedelstvom. Nabiranje gozdnih sadežev, kot so npr. borovnice in gozdne jagode, je bilo ves čas prosto in dostopno vsem. Dokler zaradi slabih in počasnih prometnih povezav ni bilo mogoče hitro prepeljati svežih rastlinskih plodov na trg, je bilo nabiralništvo omejeno le na dopolnjevanje domače prehrane, pa še to ne povsod. Tako se je slovenski pisatelj Janez Trdina o borovnicah spraševal, »če je res, da Gorenjci to svinjarijo žro«. Z železniškimi povezavami v drugi polovici 19. stoletja in z rastjo mest pa se je uveljavil tudi tržni pomen nabiralništva oziroma nabiranje gozdnih sadežev predvsem za prodajo (Baš 1980: 60, Grafenauer 1970: 466, Makarovič 1978: 228, 229). Vedno večje potrebe trga in tudi živilske industrije po gozdnih sadežih pa so vodile v bolj organizirane oblike odkupa sadežev, posega trgovine v organizacijo nabiralništva ter po drugi svetovni vojni tudi v izvoz in povezavo z mednarodno trgovino. Že v petdesetih letih 20. stoletja je etnolog Vilko Novak ugotavljal, da nabiralništvo danes ni neki preostanek nekdanje prvotne oblike pridobivanja hrane, ampak je organska sestavina sodobnega življenja, prilagojena novim potrebam, zahtevam in možnostim (Novak 1957: 20, 23).

Gradivo za knjižico sem črpala iz pripovedi ljudi² iz vasi v okolici Udin boršta, vasi na severozahodnem obrobju Sorškega polja, v Poljanski dolini, Bohinju, pa tudi iz nekaterih drugih krajev na Gorenjskem. Da sem ugotovitve bolje predstavila in ilustrirala, sem besedilo pogosto dopolnila prav z njihovimi besedami. Vsem se toplo zahvaljujem za pomoč.

Opisala sem čas po drugi svetovni vojni, ko so kmetijske zadruge organizirano odkupovale borovnice in maline, prve tudi za izvoz. Za večino sogovornikov so bila to šolska leta, ko so množično nabirali borovnice. Seveda pa so zanimive tudi zgodbe o nabiranju in uporabi gozdnih sadežev v času med obema vojnoma, ki so informatorjem znane iz pripovedovanj njihovih staršev. Zaradi krajevnih in družinskih razlik v nabiranju in uporabi gozdnih sadežev pa pričevanj ne smemo poploševati na vso Gorenjsko, čeprav se nekatere oblike in prakse pojavljajo povsod.

V Slovenskem etnološkem leksikonu najdemo za pripomoček pri nabiranju borovnic ime grabljice. Moji sogovorniki te oblike niso uporabljali, nekateri je niso niti poznali. Zato sem se odločila, da v besedilu uporabim oznaki *kámpl* in *rífl*, s katerima so tudi sogovorniki označevali grabljice za nabiranje borovnic.

---

1 Kajžar je bil lastnik majhnega posestva; imel je hišo in nekaj obdelovalne zemlje. Bajtar je imel le hišico z malo zemlje, gostač pa je bival v tuji hiši in si je stanovanje navadno odslužil z delom.

2 Vsak posameznik subjektivno dojema dogajanje okrog sebe in si ga zato različno vtisne v spomin ali pa sploh ne. O istem dogodku lahko dve osebi poročata različno, zato se težko opremo na zanesljivost spomina. Marsikdaj ga ne moremo niti preveriti z drugimi viri. Kljub temu so osebne pripovedi s svojo zlahkosti in barvitostjo neprecenljiv vir informacij o življenju v preteklosti. Zato sem zasnovala to raziskavo prav na osnovi pripovedi mojih sogovornikov.

NABIRANJE BOROVNIC

BOROVNICE

Temno modre plodove borovnic v krajih, ki sem jih obiskala, imenujejo različno: borovnice, *boronice* (med Kranjem in Tržičem), *baronice* (Stražišče), črnice (Davča, Rateče, Jezersko), *ta črne jágode* ali samo jágode (Poljanska dolina, Besnica, Dražgoše) ali *jágade* (Poljanska dolina). Grmiček imenujejo borovničevje (med Kranjem in Tržičem), borôvje (Poljanska dolina, Davča), *b'rôvje* (Dražgoše) in *barúje* (Podblica). Kadar je kdo odlomil tak grmiček, poln debelih sadežev, in ga nesel domov pokazat, so ponekod rekli, da je prinesel kobú, kobúl ali kobúlček. Ko so borovnice obilno obrodile, so ponekod rekli, da so *pôvhne*. Prve borovnice so zrele že sredi junija, večina pa ob koncu šolskega leta oziroma za svetega Petra, ki goduje 29. junija. Po nižini so zrele prej, v višjih predelih pa dozori julija, ponekod šele konec avgusta in septembra. *Borovničarji*, nabiralci borovnic, so te najprej pobrali na bližnjih lokacijah, nato so se peš odpravili tudi na bolj oddaljena in višja območja, ki so jih dobro poznali. V okolici

Borovnica je manjši grmiček, ki zori od srede junija do septembra. Raste v strnjениh sestojih v svetlih gozdovih in po gozdnih obronkih, v višjih legah pa tudi na odprtem.

Foto: Helena Rant

The blueberry is a small bush that bears fruit between June and September. It grows in forests that are not too dark and along the forest margins, and in higher lying areas also in the open.

Kranja so bili po borovnicah znani Udin boršt, besniški gozdovi ter gozdovi v zaledju vasi med Kranjem in Škofjo Loko. Borovnic je bilo obilo na Jelovici in Pokljuki, v Selški in Poljanski dolini ter na Žirovskem. Nekateri nabiralci so se npr. iz Kranja in Stražišča z vlakom pripeljali v Naklo in nabirali borovnice v bližnjem Udin borštu in Dobravi.

Borovnice so naše najstarejše naravno zdravilo proti driski. Pomaga že pest suhih borovnic, borovničeva marmelada pa obnavlja poškodovano črevesno sluznico. Čaj iz borovničevih listov je dobro zdravilo za sladkorno bolezen.

Foto: Helena Rant

Blueberries are the oldest anti-diarrhoeal remedy in Slovenia. A mere handful of dried blueberries brings relief, while blueberry jam restores the digestive tract to health.

Foto: Helena Rant

TA SIVE, TA ČRNE IN TA BELE BOROVNICE

Najlepše in najbolj cenjene borovnice so bile *ta sive* oziroma tiste z meglico. Rasle so na sončnih legah in so bile navadno debele ter sladke. Take sive borovnice so morale biti v košari na vrhu. Če je kdo slučajno med nabiranjem kakšno borovnico zmečkal in tako zmočil roko, si jo je takoj obrišal v predpasnik ali hlače, da ni zmočil še drugih borovnic, saj bi tako izgubile zaželeno sivino.

V senčnih legah, pa tudi kar tako sem ter tja, so rasli grmički, ki so obrodili zelo črne svetlikajoče se plodove. Take jagode niso bile cenjene in jih nabiralci niso trgali. Ponekod so verjeli, da jih je nekaj *poscalo* ali da jih je *oblezla* kača. Zato marsikdo takih borovnic niti pojedti ni upal. Za prodajo pa sploh niso bile primerne.

Nekateri, a redki grmi so obrodili čisto bele borovnice. Te so veljale za posebnost in so bile še posebej priznane. »Če si jih dobil kakšno pest, si jih potresel po vrhu košare, da si se z njimi postavil pred drugimi nabiralci. Tudi odkupovalec te je pohvalil. Bile pa so prav tako sladke in debele kot tiste sivkaste.«

KOŠNJA MAHU

Mnogi sogovorniki se spominjajo *povhnih* borovnic, nizkega in mladega borovničevja, ki ga je bilo lahko obirati. Ponekod³ so kmetje v preteklosti s posebnimi, kratkimi kosami kosili resje, borovničevje, mah, praprot in drugo podrast za steljo. V vaseh ob Udin borštu so rekli, da *kosijo mah*. Po dveh, treh letih se je borovničevje obnovilo in obilno obrodilo. Košnja stelje je bila ponekod tako intenzivna in čezmerna, da jo je že v začetku 20. stoletja gozdarska stroka marsikje odsvetovala ali celo prepovedala. S tem se je namreč zemlja izčrpavala, skupaj s podrastjo pa so pokosili še mlado drevje. Vseeno se je tak način oskrbe s steljo obdržal globoko v drugo polovico 20. stoletja.

KDO JE NABIRAL BOROVNICE?

Borovnice so nabirale predvsem bajtarske ženske, saj so bile mnoge brez dohodkov ali z velikimi družinami. Starejše ženske s skromno pokojnino, predvsem pa tiste brez nje, so se preživljale samo z dnino in nabiranjem raznih gozdnih sadežev, zelišč in gob. Nabiranje borovnic je bilo zato prilžnost za zaslužek v denarju, saj so jim kmetje plačevali v naravi. Take revnejše nabiralce so ponekod kmetje imenovali kar berači, pa tudi golazen. V teh družinah se je navada nabiranja gozdnih sadežev prenašala iz roda v rod. Ponekod so imeli nabiranje kar za svojo pravico in so bili hudji, če so hodili nabirat tudi kmečki. Ljubosumni so bili tudi na nabiralce iz drugih vasi, če so jih zalotili pri nabiranju na njihovem območju (Novak 1988: 129). Borovnice so nabirali, dokler so bile in dokler so jih lahko prodali. Mnogi so na koncu še enkrat obhodili že obrana območja, kjer se je še zmeraj našlo nekaj borovnic, ki so se medtem pozorile.

Po vaseh so tudi vedeli, katere ženske po cele dneve nabirajo borovnice, ter so jim kmečke gospodinje in drugi naročili, naj jih naberejo še za njih. »Po cele jerbare borovnic smo nabrali z otroki. Sem jih kar v Šenčurju prodala. Gospodinje so jih komaj čakale. Borovnice so zoper grižo. Tudi po deset litrov jih je kaka gospodinja kupila. Nekaj so jih posušile, nekaj pa so jih vložile v kozarce in postavile na sonce.« (Novak: prav tam)

Z nabiranjem in s prodajo borovnic se je kar dobro zaslužilo, zato so jih nabirale tudi mnoge kajžarske ženske. Kmečke so, če so že šle nabirat, nabrale borovnice le za dom. Navadno pa jim delo in obveznosti na kmetiji tega niso dopuščali. Nekatera kmečka dekleta so šla prav rada nabrat vsaj nekaj borovnic za dom, saj so bila tako v družbi drugih deklet, pa še izognila so se delu doma na kmetiji.

Med nabiralci so bili verjetno najštevilčnejši otroci, ki so si z borovnicami prislužili denar za šolske potrebščine, zvezke, knjige, kakšno oblačilo ali čevlje. Mame, ki so potrebovale denar, varstva za otroke pa niso imele, so te jemale s seboj v gozd že od četrtega leta, večinoma pa tiste v letih pred vstopom v osnovno šolo. S sedmimi, osmimi leti so že vsi nabirali. Tiste mame, ki so bile zaposlene z delom na kajži ali kmetiji, pa so pošiljale otroke same v gozd, skupaj s starejšimi brati in sestrami,

3 Sogovorniki so omenjali Udin boršt, Poljansko in Selško dolino.

s sosedovimi otroki ali s sosedo in njenimi otroki. Tako je nabiralo skupaj navadno po več otrok. V Žireh je neka ženska hodila nabirat v Zalo skupaj s svojimi in sosedovimi otroki. S seboj je imela po petnajst, dvajset otrok. V Zalo so imeli uro in pol hoda, zato so šli že ob pol šestih, šestih od doma. Nabirali so cel dan in se ob pol sedmih, sedmih zvečer vrnili domov. Iz vasi na severozahodnem robu Sorškega polja pa so hodili nabirat v obširno gozdnato območje za vasmí. *»Nabirale so matere z otroki. Včasih jih je šla cela kolona s Šutne in iz Bitenj proti hribom. Hodile so tudi uro in pol daleč po borovnice pod Čepulje. Pot nazaj je bila še težja, saj so bile že utrujene, pa še težke košare so morale nesti. Mama je navadno nesla veliko košaro kar na glavi s svitkom, ki ga je naredila iz jopice ali praproti.«*

Na kajžah in manjših kmetijah so morali otroci v začetku julija doma pomagati pri sušenju sena. Takrat borovnic niso nabirali ali pa so šli nekateri v gozd, drugi pa so pomagali doma. Sploh je bilo povsod v navadi, da so otroci prav kmalu pomagali staršem pri raznih opravilih. Da bi se veliko igrali ali celo posedali, se že spodobilo ni. *»A boste kar tukaj sedel? A vas ni sram? V gmajno pejte po borovnice, drva, storže,«* so odrasli v Dupljah pogosto okregali mladino.

Večina otrok je nabirala borovnice med počitnicami vsa osnovnošolska leta, dekleta tudi še kasneje.

V letih po drugi svetovni vojni so si mnogi otroci denar za nakup šolskih potrebščin prislužili z nabiranjem borovnic.

Foto: Vlastja Simončič, fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

During the period after World War 2, many children earned the money they needed for school things by picking blueberries.

V Udin borštu

Foto: Viktor Cvetko, fotografijo hrani Marija Cvetko.

In Udin boršt

Mnogi fantje so si v zadnjih razredih osnovne šole že poiskali boljše plačano počitniško delo. Tako so mame postopoma hodile nabirat same. Nekatera dekleta so, tudi ko so že hodila v službo, popoldne odhitela v gozd ali pa so vsaj prišla na pomoč materam, da so jim pomagala nesti domov težke košare. Zato je bilo pomembno, da so poznala ledinska imena gozdov ali so vedela, čigava je kakšna gozdna parcela, da so se lahko dogovorila, kam naj pridejo po košare. Vse to so se naučila v mladosti spotoma, ko so nabirala borovnice.

Če je bilo veliko borovnic, so nabiralci naslednji dan tam nadaljevali nabiranje ali pa so že med popotjo malo ugedali, kje bodo naslednji dan nabirali. Pobrli so samo zrele borovnice, zelene so se v enem tednu pozorile in potem so potrgali še te.

Nabiranje borovnic v mladosti je bila tudi dobra vaja za vztrajnost, potrpežljivost, samostojnost in spoštovanje trdo zasluženega denarja. Le redkim se je tako zamerilo, da kasneje borovnic niso več nabirali. Nasprotno so bile mnoge ženske že od malega navajene nabirati borovnice; to jim je prišlo v kri in to so znale ceniti. Nekatero so še kasneje nabirale borovnice in so zdaj, na stara leta, kar nesrečne, če zaradi zdravstvenih ali starostnih težav ne morejo v gozd.

ENI SO NABIRALI NA ROKE, DRUGI SO KAMPLAL ALI SMUKAL NA KAMPL ALI RIFL

Borovnice za prodajo so večinoma nabirali *na roke*, ker so morale biti lepe, suhe in sivkaste. Ponekod so rekli, da morajo imeti meglico. V družinah se je vedelo, kdo nabira lepe in kdo ne. »*Moje so bile vedno bolj grde. Doma jih je mama pretresla in zmešala z lepimi, ki sta jih nabrali sestri. Tako so se moje malo skrile.*« Tudi odkupovalci borovnic so vedeli, katera družina bo prinesla lepe. Za tistega, ki je nabral bolj mokre, so v vaseh ob Udin borštu rekli, da je nabral *ta vscane*. Tudi borovnice, nabrane s *kamplom*, so bile bolj mokre in zato slabše plačane.

Na roke se je nabralo v eni uri liter borovnic. Z grabljicami še enkrat več, torej dva litra, a le, če je bilo borovničevje lepo, majhno in ne prav gosto. Borovnice so morale biti tudi ravno prav zrele. Če so bile še drobne, so se mašile med zobmi in se tako peštale. Zato so prve borovnice navadno nabirali *na roke*, šele zrelih so se lotili s *kamplom*. Izogibali so se velikega oziroma visokega borovničevja, saj se je na njem težko nabiralo, ker se je preveč *rukalo*. Na malem borovničevju pa so rastle debele borovnice, ki se jih je lažje ter hitreje nabralo. Če je kdo hitro nabiral borovnice, so ga v Strahinju ob Udin borštu v šali nagovorili: »*O, ti savta, kolk s' nasavtava!*«

Uporabljali so dve vrsti *kamplov*. S prvim so borovnice *smukal* ali *kamplal* z borovničevja s potegom roke od zgoraj proti sebi na rešeto. Z drugim tipom *kampla*, ki so ga ponekod imenovali tudi *nabiravček* ali *nabiravčk*, pa so z levo roko prijeli borovničevje, z desno pa z njega borovnice *kam-*

plal s potegom *kampla* od spodaj gor. S tem so ujeli borovnice v *kampl*, malo potresli in popihali, da so odstranili listke in smeti.

Pred začetkom nabiralne sezone so tako *kampl* kot košare temeljito očistili, če pa je bilo to treba narediti v gozdu, so uporabili kar praprot. Ko so nehali nabirati, so jih spet očistili ter shranili za naslednjo sezono. Mnogi so šli iz roda v rod, saj so vnuki uporabljali tudi *kampl* svojih starih mam.

Na kampl so nabirali le odrasli. Marsikatera ženska, ki je *kamplala* za žganje, je imela s seboj po dva, tri otroke. Ti so nabirali *na roke*.

Tisti, ki so *nasmukane* borovnice tudi prodajali, so jih morali prej pregledati in odstraniti listke ter smeti. Pomagali so si na različne načine. Nekateri so *nasmukane* borovnice pokotalili po *perivniku*, ki so ga zmočili, in borovnice so se odkotalile dol, listje pa se je prilepilo na moker *perivnik*. Drugi so jih prav tako spuščali po kakšni širši deski in z metlico iz kumine zadrževali in odstranjevali listje. Nekje so jih znali očistiti celo z žitnim *pajklom*. A *nasmukane* borovnice so bile slabše plačane kot tiste, nabrane *na roko*.

Kampl ali *rifle* so izdelovali mizarji, pa tudi moški, ki so bili spretni z lesom. *Kampl* so si ogledali ali si ga za vzorec izposodili in naredili enakega še za ženo, sorodnike, prijatelje ali sosede.

DOVOLILNICE ZA NABIRANJE

Za nabiranje borovnic v državnih gozdovih, npr. na Jelovici, je bilo v stari Jugoslaviji treba pridobiti dovoljenje gozdne uprave. A mnogi so nabirali brez njega. Zato so se bali, da jih bo dobil gozdni čuvaj in jih kaznoval. Nekateri so imeli res to smolo, tako kot ženska iz Dražgoš, ki jo je čuvaj za

Prikaz uporabe različnih kamplov
Foto: Helena Rant

A demonstration of the use of
the different types of rakes

nabiranje na Jelovici oglobil za deset dinarjev. Še slabše sta jo odnesla druga dva nabiralca, katerima je gozdar stresel borovnice iz košaric in jih pohodil. Možakar iz Dražgoš, ki je v rosnih letih na Jelovici nabiral borovnice skupaj s staro mamo, se spominja, kako jo je bilo vedno strah, da bo prišel čuvaj. Zato je moral biti v gozdu čisto tiho. Po drugi svetovni vojni dovolilnice za nabiranje niso bile več potrebne.

LONČKI, KOŠARICE, KOŠARE, KORBE, CAJNE IN ŠKUNDRE, KOŠKI IN KOŠI, KANGLICE IN KANGLE, JERBASI IN ŠKAFI

Manjše lončke, košarice, koške in kanglice so imenovali *nabiravček* ali *nabiravčk*. Večina je za merico in za lažje nabiranje uporabljala take *nabiravčke*, iz katerih so borovnice stresali v večje košare. Na Žirovskem so majhen lonček imenovali *pomagačk*.

Ker so za prodajo morale biti borovnice karseda lepe, so jih nabirali na roke. Nekateri so bili zelo spretni in so jih trgali z obema rokama hkrati. To je bilo mogoče le, če je bilo borovničevje nizko. Tako si lahko pokleknil, dal nabiravček med kolena in nabiral. Še lažje je bilo za tiste, ki so si košek privezali okrog pasu.

Foto: Helena Rant

Because blueberries that were to be sold had to be particularly attractive, they were picked by hand. Some pickers tied a basket around their waist so that they were able to pick with both hands.

Za majhne otroke so nekateri znali narediti *škrnicelj* iz štirih kostanjevih listov, ki so jih speli z borovnimi iglicami. Držal je četrta litra. Delali pa so tudi košarice iz dveh listov praproti, dodali so še en list za podlago, pretaknili in nastala je košarica za dve pesti borovnic.

Iz meric so borovnice stresali v različne košare, imenovane tudi *korbe*, *cajne* in *škundre*, v koše, jerbase in škafe, kangle in posode. Krajevno so se te košare precej razlikovale. V kakšni revnejši družini pa so uporabili, kar so imeli pri hiši; tudi peharje ali razne posode. Na Žirovskem so nekateri nabirali kar v košarice od blazin za klekljanje. Košare so kupili pri pletarjih, pa tudi mnogi očetje so jih znali splesti. Veljalo je, da je borovnice bolje nabirati v košare, da se tako zračijo in ne postanejo mokre, *ožmukane*.

Borovnice so večinoma merili v litrih, a so jih preračunavali tudi v kilograme, saj so jih zadruga plačevale po kilogramih. Tako so nabiralci vedeli, koliko kilogramov borovnic drži njihova košara. Liter in pol borovnic je tehtal en kilogram.

Koške in posebne manjše *cajnice*, ki so držale pol do tri četrta litra, so imeli privezane okrog pasu. Nekateri pa so imeli navado nabirati v pollitrsko ali litrsko lončko, iz njih pa so pretresali v kangle ali košare. Še posebej natančni so dali na dno košarice malo praproti ali časopisni papir, da se košara ni umazala. Ponekod so mama in otroci vsi skupaj stresali iz *nabiravčkov* v eno večjo košaro, drugje pa je imela mama svojo večjo košaro, otroci

V Besnici so si okrog pasu privezali majhne cajnice. Izdeloval jih je domači pletar.

Foto: Helena Rant

In Besnica, pickers fastened small baskets around their waist

pa manjše, ki so držale dva do tri kilograme, večji tudi do deset kilogramov. Košare so navadno odložili skupaj na eno mesto, h kakšnemu drevesu, da so jih potem, ko so v okolici nabirali, lažje našli. Nekateri so na to drevo za znak obesili še jopico. Marsikdo je imel natančno preračunano, koliko borovnic mora nabrati. Deček iz Poljanske doline jih je iz lončka stresal enkrat na eno in enkrat na drugo stran. Tako desetkrat na vsako stran in desetkilogramska košara je bila polna. Ko je v bližnji cerkvi zvonilo poldne, je že vedel, ali jih bo tisti dan nabral polno košaro ali ne.

Vsak dan so si že spotoma malo ogledali teren, da so naslednji dan vedeli, kako veliko košaro morajo vzeti s seboj. Neka deklica iz Strahinja je borovnice vedno nabirala skupaj z mamo in s sestrami. Kadar je bilo zelo veliko borovnic, so imele košare kmalu polne. Ker je bilo borovnic še veliko, je mama deklico poslala domov po dodatno košaro. Starejša sestra je prehitro nabirala in jo je bilo škoda pošiljati domov, mlajša sestra pa je bila še premajhna. Tako je morala po košaro vedno srednja deklica. Medtem so ostale nabirale kar v predpasnike.

Nesti polne košare domov je bilo naporno. Mame so večkrat naročile starejšim otrokom ali možem, da so prišli, ko so se vrnili z dela, v gozd, da so jim jih nesli. Košare so nekatere znale nesti tudi na glavi. Uporabile so doma narejene svitke iz starih nogavic ali so v svitek zvile jopico. Nekatere pa so s *cvekom* natrgale praprot in iz nje naredile svitek. Spretnost nošenja bremen na glavi so ženske obvladale še med obema vojnama, kasneje pa le starejše ženske. V hribovitem svetu so velike količine borovnic nosili v koših. Kasneje so namesto koša nekateri začeli uporabljati nahrbtnike.

RANA URA, ZLATA URA

Borovnice so najprej nabirali po bližnjih gozdovih, potem je bilo treba iti tudi uro ali dve daleč. Zato so vstajali zgodaj in se ob šestih, pol sedmih že odpravili od doma. Pomembno je bilo, da ni bilo več rose oziroma da so bile borovnice suhe. Na bližnjih lokacijah so nabirali do poldneva, da je bila košara polna, nato so šli domov na kosilo.

»Mama je imela košaro za deset litrov, ki jo je nabrala v enem dopoldnevu. Nato smo šli domov na kosilo, popoldne pa smo spet nabirali.«

»Mi smo kar naprej jedli krompirjevo župo,« se spominja gospa iz bajtarske družine. Tudi pri mnogih drugih je bila dan na dan na jedilniku krompirjeva ali fižolova juha, ričet, čorba, okisan krompir, sok⁴, žganci in polenta.

Tisti, ki so šli v gozd za cel dan, so se zjutraj najedli žgancev in mleka ali kruha in mleka. *»Zjutraj smo se najedli mleka in kruha, mama pa je spila surovo jajce in malo mleka za moč. Tudi zmolili smo za bogat in sončen dan.«* S seboj so vzeli preprosto malico: jabolko in kruh, trdo kuhano jajce in kruh, malo slanine in kruh, zaseko in kruh ali samo kruh, ki so ga pojedli skupaj s pestjo borovnic. V neki družini z osmimi otroki so si poredko privoščili tudi klobaso. Pol jo je pojedel oče, mama nič, otroci pa vsak en majhen košček. S klobaso je bil že cel obred: odgriznili so kruh, pa čisto malo klobase, pa spet kruh, malo polizali košček klobase, odgriznili spet kruh in nazadnje tisti majhen košček klobase še shranili v žep za kasneje.

»Otroci smo si kdaj privoščili tudi priboljšek. Zbrali smo denar in kupili salamo ali klobaso. Kolikor si dal denarja, toliko klobase si dobil. Mama pa v gozdu po navadi sploh ni nič jedla in pila. V žepu je imela le stare skorje kruha, ki jih je po malem jedla. Včasih je popila malo krhljevke. Bila je drobna in ni imela niti petdeset kilogramov.«

Nabiralci so se odžejali s čajem, z žitno kavo, s krhljevo vodo ali pa kar z vodo iz bližnjega studenca ali potoka.

Starši so otroke navadili, da med nabiranjem borovnic niso jedli. Šele ko so bile košare polne ali na poti domov, so se jih lahko najedli. Vedeli so, da če jih bodo začeli jesti med nabiranjem, se jim bodo potem prav težko ubranili in bodo zato manj nabrali. Manj borovnic pa je pomenilo manj denarja.

Protiv večeru so se utrujeni in vsega naveličani vračali domov. Najhuje je bilo nesti težko košaro, zato se je večkrat zgodilo, da se je kdo spotaknil ali celo padel in stresel nabrane borovnice. Še posebno, če je bilo po dežju in je bila pot po klancu navzdol blatna, obutev pa so imeli slabo. Še po drugi svetovni vojni so nekateri otroci iz zelo revnih bajtarskih družin hodili v gozd po borovnice bos. Tako je bil marsikje na poti še dolgo temen madež in vsi so vedeli, da je nekdo tam stresel borovnice. Ponekod so se tega nesrečnika usmili

4 Močnik.

drugi in mu dali vsak kakšno pest ali dve borovnic ter spotoma domov nabrali še sebi, da je bila košara spet s kupčkom.

Pravih počitnic in prostega časa v današnjem pomenu otroci sploh niso imeli, ampak »so bili ves čas v borovnicah«. Seveda so se majhni otroci zelo hitro naveličali. Mame so jih za nabiranje motivirale na razne načine, uspeh je bil že, če so dali mir, da so lahko mame nemoteno nabirale. Seveda pa so otroci takrat bolj ubogali in staršem niso upali nasprotovati. Nekega dečka iz Strahinja je mama že štiri-, petletnega jemala s seboj v gozd. Malo je nabiral, a se je hitro naveličal. Mama ga je strašila s tem, da ga gleda sova. Ker se je sove bal, je tako počasi zdržal v nabiranju borovnic vedno več časa. Kmalu pa je ugotovil, da sove ni in da ga mama z njo samo straši. Enkrat jo je celo tako razjezil, da ga je privezala k borovemu drevesu, vzela košaro in šla. Deček je mamo klical, jokal, obljubljal, da bo nabiral. Čez nekaj časa je mama le prišla nazaj in ga odvezala. Fant si je izkušnjo zapomnil za vse življenje. Nekaj let je bil v nabiranju borovnic slabši od mame, počasi pa jo je začel dohitevati. Ko sta nabirala, sta se kar skušala in tekmovala, kdo bo hitreje nabral košek, ki je bil merica. Fant se je trudil in mamo v nabiranju kmalu dohitel. Njegova sestrična se spominja, da je bila kdaj kar huda nanj in malo nevoščljiva, ker je tako hitro in dobro nabiral.

KAKO MOTIVIRATI OTROKE ZA NABIRANJE?

Otroci so mnogokrat tekmovali, kdo bo prvi nabral merico ali *nabiravček*. Vendar je začetna vnema kmalu popustila. Sploh mlajši otroci so se hitro naveličali. Začeli so se klicati in pogovarjati. V času borovnic se je iz mnogih gozdov slišalo otroške glasove, vpitje in odmeve. Igrali so se, plezali po drevesih, se lovili, metali kamenje in drugo. Dekleta iz neke družine v Strahinju pa so morala biti med nabiranjem borovnic zmeraj tiho. Če je bilo preveč ljudi na enem mestu, je mama vzela košaro in so šle nabirat drugam. Če so bila naveličana, jih je strašila s sovo. Kadar so se dekleta glasno pogovarjala ali jo o čem spraševala, jim je rekla: »Tih' bod' pa nabiraj!« To je bilo skrajno znamenje, naj utihnejo. Nekateri starši so otroke tudi prepričevali, da med nabiranjem ne smejo govoriti zato, da jih drug *borovničar* ne bo slišal, prišel in jim potrgal borovnice. Zato so bili čisto tiho. Tudi z drugimi skupinami nabiralcev se po navadi niso mešali, raje je vsak nabiral sam v svoji skupini. Dobro so vedeli, da morajo biti tiho takrat, kadar so nabirali na tistih gozdnih parcelah, kjer je lastnik nabiralce podil in preganjal. Nekatero mame pa so bile bolj tolerantne do malih otroških dušic. Med nabiranjem so jim pripovedovale zgodbe in pravljice, se kaj pošalile, si izmislile za odmor kakšno igro. Med potjo so otroci poiskali in zlezli na kakšno zanimivo drevo, ki je

Večina otrok je pri šestih ali sedmih letih že nabirala borovnice.

Foto: Vlastja Simončič, fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Most children were already picking blueberries by the age of six or seven

Kjer mame niso mogle po borovnice, je v gozd hodilo po več otrok skupaj.

Foto: Vlastja Simončič, fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Where mothers could not go, a number of children were sent together to the woods.

imelo npr. korenine v obliki sedeža, tekli so naprej, se skrivali in peli. Ugotavljali so tudi, kakšno bo vreme. V Poljanski dolini so rekli, da bo lepo vreme, če so zjutraj videli pajčevine. Če pajčevin ni bilo, pa bo vreme grdo.

Počasi so se tudi majhni otroci navadili nabiranja borovnic; malo večji pa so se zavedali, da bodo zaslužili toliko, kolikor bodo nabrali. In že med nabiranjem so nabrano količino borovnic preračunavali v denar. Mnogi so zato zbrano nabirali in so hiteli, kolikor so mogli. Seveda so bile tudi izjeme. Nekateri otroci so že na začetku na dnu košarice natlačili praprot, da je bila košara hitreje nabrana. Ko je bila polna, so se igrali in plezali po drevju. Spoznali so, da morajo popoldne še enkrat v gozd, če pridejo prehitro domov s polno košarico. Zato so se v gozdu raje malo poigrali, preden so šli domov. Marsikateri petletnik pa je prišel domov s praznim lončkom ali košarico. Še tisto, kar je nabral, je potem vsega naveličan in lačen pojedel ali na poti domov stresel. Kakšen je v gozdu tudi zaspal in drugi so se morali kar potruditi, da so ga našli. Tudi izgubil se je kakšen. Za nabiranje naveličane otroke je bil zelo dobrodošel dež. Zato so, kadar se je pooblačilo in je kazalo na dež, nekateri prosili in govorili: »*Elija, dej!*« A spraviti mame domov je bil pravi križ. Domov so šli le, če je dež res začel padati.

Malo večji otroci so na poti domov radi *rabutali* češnje in zgodnja jabolka. Nekoč so fantje košare, polne borovnic, zložili ob deblo in zlezli v češnjo. Ko jih je odkril kmet, so hitro poskakali z drevesa in zbežali. En deček pa je skočil ravno v cajno, polno borovnic, jih pomečkal ter stresel.

TAT MED NABIRALCI

Tisti, ki so borovnice nabirali v manjše *nabiravčke*, so večje košare odložili na določeno mesto. Te niso bile ves čas pod njihovim budnim očesom, zato se je kdaj zgodilo, da je nanje med iskanjem borovnic naletel drug nabiralec. In ker prilika dela tatu, je marsikateremu ostala le prazna košara. Kdor je to doživel, je iz previdnosti vedno imel košaro v primerni bližini, da jo je videl. Ali pa je majhnim otrokom naročil, naj nabirajo in se zadržujejo okrog košare.

Zanimiva je zgodba gospe iz Dupelj, ki je že od malega hčerki navajala na nabiranje borovnic. Nekoč je hčerka pridno nabirala v majhen lonček in borovnice stresala v košarico. Ko je spet prišla s polnim lončkom do košarice, je ugotovila, da je ta izginila. Deklica je jokala in se ni mogla potolažiti. Čez dolga leta, ko je deklita že odrasla, se je mama pogovarjala s prijateljico in beseda je nanesa tudi na nabiranje borovnic. Prijateljica ji je zaupala, da je samo enkrat v življenju ukradla borovnice in ji opisala, kako je bilo. Gospa je ugotovila, da je prijateljica vzela borovnice ravno njeni hčerki.

OH, TA DEŽ!

Celodnevni trud, ki so ga že med nabiranjem preračunavali v denar, je nabiralcem marsikdaj zmočil in uničil dež. Mokrih borovnic niso mogli prodati. Ženske so zato borovnice pokrivalo s predpasnikom, z jopico, s praprotjo, z bluzo, moški s srajco. Saj ni bilo nič narobe, če so bili sami mokri. Pomembno je bilo, da so borovnice ostale suhe. Nekateri so, kadar je kazalo na dež, vzeli s seboj v gozd dežnik, da so z njim prekrili nabrane borovnice. Pri eni hiši so imeli samo en dežnik, pa še ta je bil poleti le za borovnice. Pri drugi družini so v gozd vzeli star, polomljen dežnik iz klota, ki se je ob dežju napil vode in postal zelo težak. Kadar pa jim je borovnice zmočil dež, so ženske skuhale marmelado.

Poleti so bile hude nevihte s treskanjem pogoste. Otroci so matere težko spravili domov, čeprav so se že zbirali temni oblaki. Ko pa je enkrat zagrmelo nad njimi, so že morali teči.

»*Mama, grmi,*« *smo otroci nagovarjali mamo, da bi šli domov. »Nič hudga, imam flaško z žegnano vodo,*« nam je odgovarjala mama in hitela nabirati. »*Mama, treskat bo začel,*« *smo spet priganjali otroci. Mama je požegnala, domov pa še vedno nismo šli. Mamo spraviti domov iz gmajne je bila prava kalvarija. Ko pa je strela fajn usekala, potem je pa takoj šla.*

Po dežju in nevihtah niso nabirali. Poletna neurja s točo so marsikdaj popolnoma uničila že zrele borovnice.

KLOPI, KAČE IN MEDVEDI

Nabiralce gozdnih sadežev so opikale mušice in ose, dobili so tudi klope, a temu niso posvečali večje pozornosti. Klope so nekateri celo pustili, da so se napili krvi in so bolj debele lažje odtrgali. Imeli so jih tudi po dvajset in več, a zaradi njih ni nihče zbolel. Verjetno klopov niso povezovali z boleznijo. Otroci so jih potrgali drug drugemu ali jim jih je zvečer *obrala* mama. Nekateri so se pred klopi vseeno zaščitili z domačim kisom. Dali so ga v lonček in se v gozdu s krpico ves čas po malem *tufali*, mazali.

Zelo pa so se bali kač. Če je kdo naletel na njo in je o tem povedal drugim, potem ti tja niso šli nabirat. Večkrat pa je rekel samo zato, ker so bile tam lepe borovnice in ni hotel, da bi jih pobrali drugi. Na srečo je kača pičila le malokoga. Možakarja iz Bohinja je pičila skozi star čevelj in ker niso imeli drugega pri roki, so ga po nogi polivali kar s *kofetom*. V Zali se je neka ženska zelo prestrašila, ko je med košarami, ki so jih imeli zložene skupaj, zagledala kačo. Vpila je, da so vsi pritekli na pomoč. Kača pa je bila le kravata – naramnica od koša. Neka deklica pa je šla med nabiranjem lulat in je, ko je že čepela, opazila, da lula na gada. Vsa prestrašena se je čisto počasi umaknila. V Davči je že visoko noseča ženska *smukala* borovnice za žganje. Tast je opazil, kako si prizadeva, zato ji je šel pomagat. Prav hitro je odnehal, saj je s *kamplom* na rešeto potegnil modrasa. V Udin borštu je mama hčerko poslala k potoku po vodo. Nosila je močno obrabljeno trenirko iz paketa UNRRA. Hlačnica je bila pri kolenu zelo raztrgana. Pri potoku je prestrašila krastačo in ta ji je ravno skozi luknjo skočila

Foto: Vlastja Simončič, fotografijo hrani Muzej novejše zgodovine Slovenije.

‘Na jasi pod gozdom jagode sem bral
pa se prikaže mi žival.
Zgoraj rjava, spodaj bela,
kakor človek je sedela.
‘Ušesa dolga, da, tako,
oči debele, pa kako.
Jaz pravim, da je medved.
‘Da, dolgouhi in rjavi,
ki se mu tudi zajec pravi.’⁵

v hlačnico. Tudi deklica se je močno prestrašila misleč, da ji je v hlačnico zlezla kača. V Bohinju sta šli dve dekleti na kvatarno nedeljo nabirat brusnice na planine. Mama ju je opozorila, da na ta dan »*modrasi na vejah visijo*« in naj raje ostaneta doma. A dekleti se nista pustili pregovoriti. Zgodaj sta šli na pot in kmalu naleteli na dva modrasa. Vseeno sta poiskali lepe brusnice, začeli nabirati in spet našli modrasa. Ta jima je nagnal tak strah v kosti, da sta jo prav hitro ucvrli domov.

Kače, ki so jim mnogi rekli golazen, so pobijali. Fantje so posebej gade radi prinesli pokazat domov kar nataknjene na palici. Mnoge so tudi preparali, da so pogledali, kaj je kača pred kratkim pojedla. Sicer so se kače, ko so začutile človeka, umaknile, tako da jih nekateri sploh nikoli niso videli.

V gozdu so pogosto videli tudi *ta zelenga kuščarja*, za katerega so na Šutni rekli, da ti zleze za kožo. Kadar so bile zrele borovnice, so vedno začele krožiti govorice, da so videli medveda. Navadno si je to kdo izmislil, da bi odvrnil od nabiranja vsaj tiste najbolj boječe.

⁵ Pesmico je po spominu povedala gospa iz Dražgoš.

UPORABA IN PRODAJA BOROVNIC

NABIRANJE BOROVNIC ZA ŽGANJE

Pred drugo svetovno vojno so precej kuhali borovničevce, žganje, kuhano iz samih borovnic. To žganje je bilo zato zelo drago in cenjeno. Uživali so ga kot zdravilo, z njim so postregli gostom in ob kakšni slovesnosti.

Za žganje so potrebovali veliko borovnic, zato so jih večinoma nabirali *na kamp*. Neki možakar iz Gostec, ki se je ukvarjal tudi s kuhanjem borovničevega žganja, je imel svoje nabiralce. Tem je na dom pripeljal 300-litrski sod in ko so ga napolnili, je spet z vozom prišel ponj. Tudi ženske iz vasi pod Jelovico so hodile nabirat borovnice za žganje na *frate*, poseke na Jelovico. Od doma so šle že ob treh, štirih zjutraj in so hodile tudi po več ur daleč.

Tisti lastniki gozdov, ki so sami nabirali borovnice za prodajo ali žganje, so druge nabiralce borovnic tudi preganjali. Marsikje drugi niso smeli nabirati toliko časa, dokler lastnik ni *pokamplal* za žganje. Ker okrog grmov tega ni mogel narediti, so tam pobrali *na roke*. Pri tem so bili čisto tiho. Za žganje se je borovnice splačalo namakati le, če si imel možnost nabrati večje količine, kot npr. možakar iz Kamnjeka ob Udin borštu, ki je *nakamplal* vsega skupaj za cel gnojni koš borovnic. Nekateri pa so se trudili celo *na roke*. Neka mama iz Strahinja je s hčerami nabirala borovnice tako za prodajo kot za žganje. Zgodaj zjutraj, ko je bila še rosa in borovnice mokre, je šla ženska s starejšima hčerama nabirat borovnice *na kamp* za žganje. Do devete ure so nabrale že poln koš. Nato sta se jim pridružili še mlajši dve in zdaj so *na roke* nabirale za prodajo. Mlad zakonski par iz Strahinja, ki je gradil hišo, je nabral sod borovnic. Žena je bila kljub visoki nosečnosti vsak dan v gozdu. Z žganjem sta nato lahko postregla zidarjem in drugim mojstrom, ki so jima gradili hišo. Sezono borovnic je dobro izkoristil tudi dvajsetletnik iz iste vasi, ki je jeseni odšel k vojakom. Poleti je nabral 200-litrski sod borovnic in nato skuhal šest litrov žganja.

Pol so ga spili že do odhoda k vojakom, tri litre pa je zakopal v kleti. Ko se je vrnil domov, je žganje odkopal in v družbi so ga prav hitro popili. Nekateri iz Davče in Žirov so žganje za drag denar prodajali celo v Italijo. Na neki kmetiji v Davči so skuhalo tudi po petnajst litrov žganja. Hitro lahko izračunamo, kakšne količine borovnic so nabrali, če vzamemo, da je za liter žganja treba okoli trideset kilogramov borovnic. Merili so jih navadno v mernikih. Namočili so jih v čeber, vsak drugi dan premešali, da so lepo vrele. Ko se je gošča ugodila, se je ob robu pokazala voda. To je bil znak,

**Žganjarna FRANC GROŠELJ
Kranj.**

:- Žganjetoč na drobno in debelo. :-
Na razpolago vseh vrst žganje in likerji.

154

**ČADEŽ
ALOJZ
POLJANE**
nad Škofjo Loko

Strojno, stavbeno in galant. kleparstvo
Izdelovanje kotlov vseh vrst.

514

DOMAČA ŽGANJEKUHA IN DESTILACIJA
IVAN ZALETEL
STANEŽIČE 39, pošta ŠT. VID NAD LJUBLJANO

nudi domače, priznано najboljšo žganje, posebno PRISTNI domači zdravilni brinjevec, hrusevec, slivovko, borovničar, vinsko žganje, likerje, rum, želodčni zdravilni liker „JELEN“.

Odlikovan z zlato kolajno na kmetijski razstavi 1928.

704

Reklamni oglasi v publikaciji
Gorenjska letoviška,
industrijska, trgovska, obrtna
iz leta 1931

Advertisements from 1931

da je treba kuhati. Borovničevo žganje je bilo kar zahtevno, *akleh za kuhat*, saj je rado kipelo. Kotle za žganjekuho so imeli le nekateri v vasi in pri njih v žganjarnah so žganje kuhali tudi drugi.

Po drugi svetovni vojni so borovnice začele odkupovati kmetijske zadrugе. Večina nabiralcev je zdaj nabirala borovnice za prodajo, zelo pa je upadlo nabiranje za žganje, ker ni bilo več tako donosno. Le redki so se še ukvarjali s tem.

BOROVNICE ZA STRANKE, HOTELE IN ZA PRODAJO NA TRŽNICI

V stari Jugoslaviji so borovnice odkupovali tudi nekateri trgovci. Bili so povezani v mrežo večjih podjetij, ki so se ukvarjala s predelavo sadja in proizvodnjo pijač. Ženske so borovnice prodajale tudi na tržnicah ali svojim strankam. To so bili zdravniki, učitelji, tovarnarji in druge *boljše* družine. Borovnice so nabrale *na roke*, da so bile res lepe. Nesle so jih v veliki košari ali jerbasu na glavi, zlasti ženske, doma v bližini mest, trgov in turističnih krajev, kot sta npr. Bled in Bohinj. Tamkajšnji hoteli so sadeže uporabljali za sladice.

V nekaterih vaseh so potovke odkupovale maslo, jajca, češnje, borovnice in drugo in to naprej prodajale svojim strankam po trgih in mestih. Potovka iz Dražgoš, ki je imela že več kot osemdeset let, je borovnice peš v košu nosila svojim strankam v Radovljico.

Tržni dan v Kranju pred drugo svetovno vojno
Fototeka Gorenjskega muzeja

A market day in Kranj before World War 2

Tržni pregled	
Solata	200 do 240 din,
špinaca	260 do 300 din,
zelje v glavah	100 din,
fižol v stročju	300 din,
kumare	350 din,
grah	220 do 240 din,
češnje	250 do 280 din,
breskve	320 do 350 din,
krompir	150 din,
rdeča pesa	160 do 180 din,
paradižnik	300 din,
čebula	180 do 200 din,
koleraba	200 do 240 din,
surovo maslo	1200 do 1300 din,
skuta	260 do 280 din za kg;
kaša	200 do 220 din,
ječmenj	160 do 180 din,
proso	80 do 90 din,
pšenica	75 do 80 din,
oves	45 do 50 din,
ajdova moka	190 do 220 din,
koruzna moka	120 do 130 din,
suho sadje	100 din,
borovnice	180 do 200 din,
jagode gozdne	400 din,
lisičke	200 din,
vrtné jagode	300 din za liter;
korjenček in peteršilj	25 do 30 din za šopek;
jajca	45 din za komad.

Glas Gorenjske, 10. 7. 1965, str. 14.

Tovrstna prodaja je delovala še po drugi svetovni vojni. Nekateri iz Žirov, ki so že imeli svoj avto, pa so borovnice *prešvercali* v Italijo. V Gorici so jih na tržnici prodali še enkrat dražje kot doma. Za denar so kupili tisto, česar se doma ni dobilo, med drugim tudi sladkor.

PRODAJA BOROVNIC ZADRUGAM

Po drugi svetovni vojni so borovnice začele odkupovati kmetijske zadrugе. Gosad, Alko, Fructal in angleški trg so bili glavni odjemalci borovnic. Čeprav so slabo plačali, je bil dohodek od prodaje za mnoge družine dobrodošel vir sredstev za preživetje. Zato so jih nabirali vsi, ki so potrebovali denar. Porabili so ga za šolo, mame so ga shranjevale za plačilo elektrike, za gradbeni material za obnovo hiše, za hrano, sladkor, petrolej, otrokom so kupile čevlje in oblačila. V neki družini so za denar od prodanih borovnic kupili v Bombažni predilnici in tkalnici v Trziču celo balo šifona. Marsikatera družina z veliko otroki, ki jo je pestila revščina, pa je denar porabila predvsem za hrano. Kako pomemben je bil ta denar za družine, pove podatek, da so ponekod prodali prav vse borovnice. Za dom jih niso nabrali prav nič ali šele čisto nazadnje.

Večina otrok, ki je nabirala, je denar sama shranjevala in varčevala. Deklica iz Žirov ga je npr. imela v škatlici Franckove cikorije. S tem so otroci dobili občutek za denar, predvsem pa so ga cenili in spoštovali. Zato ga tudi niso kar tako hitro zapravili.

Neki petnajstletnik iz Strahinja je celo sezono nabiral borovnice z namenom, da si bo kupil kolo. Kolo je bilo v primerjavi s slabo plačanimi borovnicami kar drago, zato se je moral zelo potruditi. Ko je prihranil dovolj denarja, je šel sam po kolo v Ljubljano v Rog. Z novim kolesom se je peljal iz Ljubljane po sredi ceste. Do Kranja je srečal le tri avtomobile. To je bilo leta 1959.

Z denarjem od borovnic so si otroci radi kupili tudi kakšen priboljšek. V družini z osmimi otroki so ti zbrali nekaj denarja in kupili klobaso, puding, oblate in kakav, da so doma delali napolitanke. Kupili so tudi medenjake, melisnice in bombone. V nekaterih družinah so otroci denar od borovnic dali mamam. Te so ga za njih shranile za šolo, marsikatera pa ga je porabila sproti za hrano in drugo. Do septembra, ko je bilo treba kupovati šolske stvari, tega denarja že zdavnaj ni bilo več.

Ko so otroci prišli zvečer domov iz gozda, so se umili, najedli in preoblekli ter nesli borovnice na odkupno mesto. Tam so jih stehtali in pretresli v nizke lesene *gajbice* ali *platojčke*, ki so držali štiri kilograme. Ker je borovnice nabiralo veliko ljudi, je bilo treba marsikdaj v vrsti kar dolgo čakati; domov so prihajali tudi po deseti uri. Ponekod so jim plačali takoj, drugje so dobili listek s številko in podpisom ter z napisano količino borovnic. Denar so jim izplačali kasneje. Odkupljene borovnice so s tovornjaki odpeljali na letališče. Pravili so, da jih z letali vozijo v Anglijo in celo v Ameriko. Zato so nekateri otroci, kadar so na nebu zagle-

**KZ NAKLO JE USTVARILA 6
MILIJONOV DIN DOBIČKA SAMO OD
BOROVNIC**

Pretekli torek so kmetovalci iz Naklega in okoliških vasi imeli redni letni občni zbor zadruga ... Največ razprave je bilo okoli blagajniškega poročila, kajti v njem je bilo prikazano, da je zadruga ustvarila 8,200.000 din dobička. 6 milijonov dinarjev je zadruga zaslužila pri odkupu borovnic, ostali znesek pa od združne trgovine. Pri odkupu borovnic je imela zadruga v Naklem največ uspeha v Sloveniji, saj je odkupila 28.000 kg prvovrstnih borovnic, ki so šle v izvoz. Čisti dobiček zadruga so namenili za investicije ...

Glas Gorenjske, 8. 3. 1957, str. 3.

dali letalo, govorili: »*Ta pa naše borovnice pelje.*« Borovnice za prodajo so morale biti lepo nabrane. Če je bil med njimi kakšen list, ga je odkupovalec navadno odstranil z iglo. Otrokom so se mnogi odkupovalci zdeli strogi, nekateri tudi krivični. Tako so v Žireh, če jim je odkupovalec postavil nizko ceno, raje počakali na prevoznika. Ta je odkupovalca prepričal, naj jim borovnice vendar plača po prvi kvaliteti, saj »*so se cel dan tako matral*«. Tudi v Podbrezjah je enkrat odkupovalec vztrajal pri polovični ceni, ker naj bi bile borovnice preveč mokre. Za tako ceno jih ženska ni hotela prodati in je raje doma skuhala marmelado. Odkupovalka naklanske zadruga, ki so ji rekli tudi *konsumarca*, pa je borovnice tudi zavrnila, če niso bile lepe.

Odkupljene borovnice so pretresli v posebno embalažo in jih z letali poslali v Anglijo. Junija leta 1950 je odkup borovnic fotografiral Vlastja Simončič.

Fotografije hrani Muzej novejše zgodovine Slovenije.

The blueberries that were sold were tipped into special parcels to be shipped to England by plane.

Julija leta 1951 je v Hotavljah v Poljanski dolini Zvone Mahovič fotografiral dekleta z borovnicami. Po pripovedovanju naj bi fotografije potrebovali za reklamne namene, zato so se dekleta lepo oblekla. Fotografije hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

In 1951, girls with blueberries were photographed in the Poljane Valley for advertisements.

V krajih, kjer so klekljali čipke za prodajo, so v času borovnic ženske raje nabirale borovnice, saj se je z njimi zaslužilo veliko bolje. V enem tednu so z borovnicami zaslužile toliko, kot če bi klekljale cel mesec.

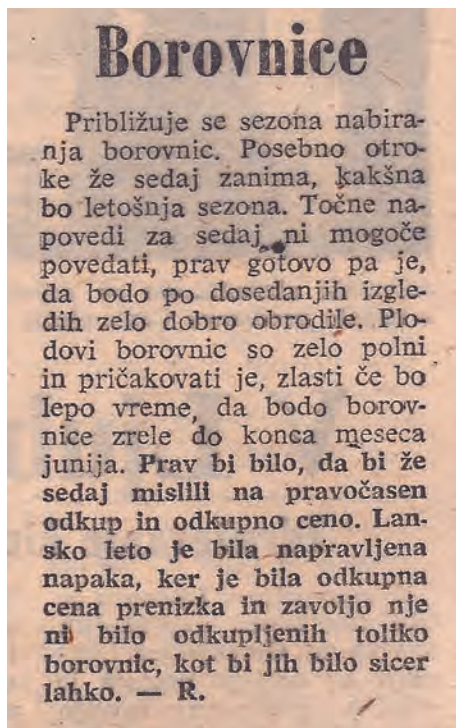
Nekateri so imeli do odkupnih točk zelo daleč. Ženska iz Davče je npr. nosila borovnice prodajat v Novake ali Železnike vsak drugi dan. »Grozno smo se matral.« V košu jih je nesla po več deset kilogramov, otroci pa po par kilogramov. Z denarjem je v trgovini nabavila vse potrebno, otroci pa so dobili kakšen priboljšek. Kasneje, ob boljše

organiziranem odkupu, so na višku sezone *črni-ce smukal* po cel dan. Ker so bile pomemben vir dohodka, so lepo skrbeli za bregove, porasle z borovjem, in izsekavali grmovje. Leta 1983 so jih nabrali tri tone.

DOMAČA PORABA BOROVNIC

Ženske so nekaj borovnic nabrale tudi za dom. To je bilo pogosto čisto nazadnje, ko so se borovnice že *peštale* in niso bile več primerne za prodajo. Skoraj vse so jih nekaj posušile, saj je čaj iz suhih borovnic veljal za dobro zdravilo proti driski. Sušile so jih na *perivnikih*, *plehah* in na rešetih, ki so jih prekrile s papirjem, in na *derah* iz protja. Nekatere so jih sušile na soncu, druge v senci ali na podstrehi, tretje so jih dokončno posušile v peči. Iz desetih litrov svežih borovnic so nasušile liter suhih borovnic.

Star in enostaven način konzerviranja je bilo kuhanje borovnic v kozarcih na soncu. Med obema vojnama so marmelado kuhale le redke gospodinje, marsikje so jo prvič jedli šele med drugo svetovno vojno; po vojni pa je težavo predstavljal sladkor, ki so ga dobili le v omejenih količinah na karte. Vseeno so se gospodinje sčasoma navdušile za konzerviranje sadežev. Na spremembe v prehrani so že med obema vojnama vplivali tudi razvoj gostinstva in turizma ter organizirani kuharski tečaji, ki so dvignili raven kuharskega znanja. Kozarce z marmelado so pokrile s celofanom, ki so ga prej razkužile z alkoholom, s pergamentnim papirjem ali s kosom krpe in zavezale s *špago* ali trakom, ki so ga odrezale od kakšne stare cunje.

Glas Gorenjske, 5. 6. 1965, str. 7.

Moški so radi pili žganje, v katerem so bile namočene borovnice. Pili so ga tudi tisti, ki jih je bolel trebuh. Mnogi borovnice še vedno namakajo v žganje, za tiste bolj sladkosnede pa dodajo še sladkor.

Radi so jedli tudi sveže borovnice, potresene s sladkorjem. Če so zraven pojedli še kos kruha, je bila to že dobra malica. Sveže so jedli za zdravje, »da ne bodo tako bolni«. Dokler ni bilo zamrzovalnih skrinj, so tudi v mestnih družinah, kjer so borovnice kupili, skoraj vse pojedli sveže. Dali so jih na puding, *šmoren*, v palačinke, za malico so jih jedli s sladkorjem in kruhom. Nekateri so jih zmešali in zmečkali skupaj s sladkorjem in z mlekom. Iz svežih borovnic so ženske kuhale tudi čaj. Osladkan čaj s kosom kruha je ponekod predstavljal že odlično malico ali večerjo. Nekateri so kruh kar podrobili v tak čaj ali kompot. V bajtarskih družinah v Stražišču so ga imenovali *čobra* in navadno ni bil sladkan. Jedli so ga hladnega kot popoldansko malico ali večerjo. Ko se je kruh dobro namočil, so mame vseeno malo posladkale po vrhu, da so otroci raje jedli. V Strahinju so tej jedi rekli *čorba*.

Kasneje so nekatere gospodinje kupile sokovnik in iz borovnic skuhalo sok. Še pred ponudbo sokovnikov pa so se ženske znašle po svoje. Ena je s tolkačem pretlačila tri do štiri lonce svežih borovnic, dodala je sladkor, z zajemalko je maso prenesla na redko platneno krpo, ki so jo otroci ovijali in se skušali, kdo je bolj močan. »*Glej, men pa še teče,*« so drug drugemu dokazovali svojo moč. Najstarejši otrok je ožete borovnice stresal na *dero*, da so jih posušili za čaj. Sok so shranili v

steklenicah, pili pa so ga le za velike praznike in če so bili pridni. Dali so ga tudi na puding in *šmoren*. Druga gospodinja si je pri pripravi soka pomagala tako, da je najprej borovnice skuhalo s sladkorjem in z nekaj vode, to goščo je potem še dobro *speštala*. Nato je na glavo obrnila stol *štokerle* in mu na noge privezala cunj, pod katero je podstavila posodo. Tako je precedila sok in ga nato še enkrat prevrela. Shranila ga je v steklenicah, ki jih je zaprla s koščkom krpe in plutovinastim zamaškom. Dobro so bile tudi vložene borovnice. Zanimiva je zgodba učiteljske družine iz Kranja, kjer je mama vsako leto kupila precej borovnic in jih kot kompot vložila v litrske kozarce. Po vrhu je polila žganje in kozarce zaprla s pergamentnim papirjem. Ta kompot so jedli skupaj s kruhom. Veljal je za sladico, s katero so postregli tudi gostom. Ko je začel hčerko obiskovati neki mladenič, so tudi njemu vedno postregli z borovničevim kompotom, po katerem je imel vse zobe modre. Po nekaj obiskih je zanimanje za gospodično usahnilo, morda prav zaradi modrih zob.

V sedemdesetih letih 20. stoletja so marsikje kupili zamrzovalne skrinje, tako da so borovnice lahko tudi zamrzili. V modo pa so prišli še likerji, ki so jih ženske delale na dva načina. Po enem načinu so naložile v večji kozarec izmenično plast borovnic in plast sladkorja. Kozarec so postavile na sonce, da so borovnice dale sok in se je sladkor stopil. Potem so to zalile z žganjem in shranile v steklenice. Druge pa so pripravile liker tako, da so borovnice z rdečim vinom, s sladkorjem in z dišavami prevrele, ohladile in dodale še rum.

ŠE NEKAJ O NABIRANJU BRUSNIC, MALIN IN GOZDNIH JAGOD

.....

BRUSNICE

Ko je zmanjkalo borovnic, so mnogi nabirali še brusnice. Teh je bilo neprimerno manj kot borovnic, pa tudi povsod niso rasle. Brusnice so nabirali samo *na roke*. Imenovali so jih *pušpan*, starejši ljudje so jim rekli *prájzlpêr* ali *prájzl*, tudi *pôpnce* ali *pôpn*. Na Jezerskem so jih imenovali *natêkuje*, v Kranjski Gori pa *môčence*. Dekleta in žene iz zgornje bohinjske doline so hodile nabirat brusnice v bohinjske planine in to šele septembra ter oktobra, ko so v višjih legah dozorele in ko tam niso več pasli. Po planinah so jih nabirale tudi *majerce*. Bohinjke so brusnice nabirale v kakšno staro ruto, ki so si jo na dveh vogalih z vrstico kot predpasnik privezale okrog pasu. Preostala dva vogala, ki sta padala proti kolenom, pa so zavezale skupaj, da je nastala neke vrste cula ali žep. Kasneje so si nekatere sešile posebne predpasnike, narejene iz starih oblačil ali ostankov blaga. Tak predpasnik je imel na sredini velik žep; vanj so nabirale brusnice. Večino so jih v jerbasih na glavi nesle prodat bohinjskim hotelom. Bohinjke so nabirale samo zrele in rdeče jagode. Rekle so, da tista, ki je bolj grabežljiva, potrga tudi zelene in jih v temi zori.

Bohinjke so brusnice nabirale v planinah in jih prodajale hotelom.

Razglednico hrani Gorenjski muzej.

Bohinj women picked blueberries in the mountains and sold them to hotels.

Tudi v zaledju Tržiča so brusnice nabirale predvsem *majerce*. *Majerci* na planini Javornik so hodili pomagat past živino otroci, da je ona medtem lahko nabirala. Po več jerbasov brusnic je znosila v Tržič in jih prodala *boljšim družinam*: učitelju, trgovcem, obrtnikom in *fabrikontarjem*, kot sta bila npr. Glanzmann in Gassner.

Brusnice so se povsod dobro prodajale kot odlično zdravilo za zbijanje vročine. Mnogi kupci iz Kranja, Tržiča, Radovljice, z Jesenic, pa tudi iz Ljubljane so jih prišli iskat kar na dom. Za take kupce so ženske nabrale dva ali več litrov brusnic. V nižinskem Udin borštu se je bilo treba za tako količino kar potruditi in obhoditi precej gozda. Za razliko od Bohinjek so ženske tukaj nabirale kar cele grozde brusnic, tako da so bile vmes tudi še nezrele jagode. Doma so jih stresle na belo rjuho in jih prebrale. Zelene so *zorile* na rjuhi, pekaču ali v peharju v hladnem in temnem prostoru, največkrat kar pod posteljo. Čez dva dni so jih spet prebrale in nezrele spet dale zorit.

Brusnice so bile precej dražje od borovnic. V Ljubljani jih je npr. ženska iz Podbrezjij prodala nekemu hotelu tako dobro, da je pokrila stroške prevoza z avtobusom, pa še nekaj denarja ji je ostalo. Med obema vojnama pa so jih mnoge ženske tako kot borovnice nosile prodajat tudi na tržnice v mesta. Ohranila se je zgodbica, kako se je v Tržiču na tržnici nekdo zanimal za ceno brusnic.

»Po čim pa j' prajzelper?«

»Po pet pa po.«

»A, to j' pa predrago. Sultan, ta, pejt, greva!«

Bornovi iz Jelendola nad Tržičem so se v stari Jugoslaviji ukvarjali tudi z lovskim turizmom. Za njihove goste je kuharica pripravljala divjačino v omaki in kruhove ali krompirjeve cmoke, v male porcelanaste skledice pa je dodala še brusnično marmelado, ki so jo imenovali *zôlzn* ali *zónzl*.⁶

Ko se je dalo kupiti sladkor, so tudi vaške ženske

⁶ Popačenki verjetno izhajata iz nemške besede die Soße ali die Sauce.

Foto: Helena Rant

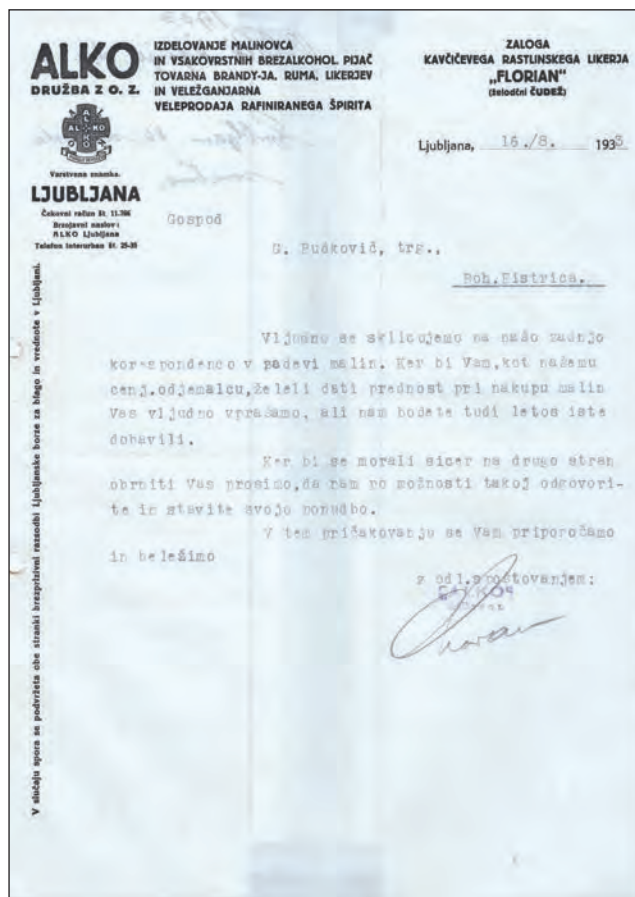
začele kuhati marmelado. Ta je veljala za specialiteto, v nekaterih družinah so jo na kruh namazali le ob nedeljah. V družinah, kjer niso tako skromno živeli, ali potem, ko se jim je standard že izboljšal, so žličko marmelade dajali ob nedeljah kot prilogo k praženemu krompirju in mesu.

MALINE

Na mnogih gozdnih posekah, *fratah*, so se rade zarasle maline ali *málne*. Obirali so jih v lonce, kangle in vedra, nabrane pa so stresli v večji lonec, ki je bil v košu, da so jih lahko nesli prodat ali pa so doma skuhali malinovec.

Kjer so maline odkupovali, so jih stehali in pretresli v sode in kadi. V Bohinju jih je v prvi polovici 20. stoletja odkupoval trgovec Gašper Budkovič iz Bohinjske Bistrice. Z vlakom jih je pošiljal podjetju Alko v Ljubljano. Po drugi svetovni vojni so v več krajih maline za predelavo v malinovec odkupovale zadruge.

Tako kot za borovnice je bilo tudi za nabiranje malin v državnih in nekaterih drugih gozdovih potrebno pisno dovoljenje. Ta so izdajale gozdne uprave in so veljala celo leto. Tudi v Bornovih gozdovih nad Trzičem so marsikje posekali *v frato* in čez nekaj let je bilo tam vse rdeče malin. A brez dovoljenja Bornove gozdne uprave z nabiranjem ni bilo nič. Neka ženska je nekoč s polnim vedrom malin prišla v Puterhof, sedež Bornovega posestva. Tam je ravno naletela na enega od Bornovih uslužbencev in ta jo je oštel ter ji prevrnil maline. Učiteljica iz Trziča pa je nekoč še v stari Jugoslaviji inštruirala sinova Bornovega voznika in v zahvalo sta ji nabrala vedro malin.

Trgovec Gašper Budkovič iz Bohinjske Bistrice je podjetju Alko v Ljubljano več let dobavljal maline. Pošiljal jih je v sodih in dežah z vlakom, konec tridesetih let 20. stoletja pa tudi že s kamionom. V letu 1933 je od konca avgusta do srede septembra dobavil več kot tri tone malin.

Arhiv Gašperja Budkoviča: Prejeti dopisi, Kopije oddanih dopisov, 1933, arhiv hrani Tomaž Budkovič.

In the first half of the 20th century, raspberries were bought in Bohinj by the trader Gašper Budkovič. Between late August and mid-September of 1933, he bought over three tons of them for the company Alko.

Mnoge ženske iz krajev, kjer maline niso rasle, so šle vsaj enkrat na sezono nabirat maline za pripravo malinovca. Na pot so šle peš, z vlakom ali so jih zapeljali odrasli otroci, ki so že imeli avto. Nekatere pa so maline prav tako kot borovnice prodale svojim strankam.

Malinovec je dolgo veljal za izvrstno pijačo in ponekod so po njem imenovali tudi druge sokove, ki so jih razredčili z vodo. Prodajali so ga tudi v gostilnah.

Boh. Bistrica, 19. avgusta 1933.

Titl.   A l k o   družba   z o. s. .
L j u b l j a n a .

V posesti Vaših cenj, dopisov z dne 1. in 16. t.m. Vam moram poročati, da so maline že zrele in v nižjih kakor tudi srednjih legah vesled suse že odpadajo .

Na podlagi Vašega poročila sem nabirateljem stavlil ponudbo za nabiranje malin, pa so mi izjavili, da jih za tako ceno ne morejo nabirati, ker več obleke in cevijev strgajo, kot bi pa malin nabrali.

Upoštevati se morajo tedaj naše krajevne razmere. Nabiratelj mora iti visoko v hribe in gozdove, med skalovje in grmovje ter zamudi navadno cel dan, da zvečer prinese 5 do 12 kg malin ter pride natraj ves opraskan in raztrgan.

Prosim, da mi poročate najvišjo ceno, ki jo morate za maline plačati, da se potem moram z nabiratelji dogovoriti.

V pričakovanju takojšnjega obvestila beležim
velespoštovanjem

Budkovičeva trgovina je bila v času odkupa malin odprta tudi do polnoči, da so lahko stehali in prevzeli vse maline. Arhiv Gašperja Budkoviča: Prejeti dopisi, Kopije oddanih dopisov, 1933, arhiv hrani Tomaž Budkovič.

During the time when he was buying raspberries Budkovič's shop was open until midnight if necessary so that they were able to receive all the fruit.

Ponekod so maline nabirali v kangle, ki so jih s pasom obesili preko rame, da so imeli obe roki prosti. Na tak način so obirali tudi drugo sadje, največ pa češnje. Foto: Helena Rant

In some places, picked raspberries were put into cans that were strapped at waist height over the shoulder.

GOZDNE JAGODE

Z gozdnimi jagodami so se radi posladkali otroci. Marsikje so pri tem pomečkali travo in ujezili lastnika. Ponekod so jagode natikali na večjo travnato bilko ali slamico in jih tako nanizane prinesli domov. Jedli so jih potresene s sladkorjem.

Na Pokljuki na posekah pa so nabirali jagode tudi za prodajo v blejske hotele in s tem prav dobro zaslužili. Otroci na Jezerskem so jagode kar sami prodajali gostom hotela Kazina.

Foto: Helena Rant

KAJ PA DANES?

Nabiranje gozdnih sadežev je danes bolj razširjeno kot v preteklosti, a ima drug pomen. Ni več toliko namenjeno prodaji, ampak ljudje nabirajo bolj za lastne potrebe. V gozd gredo za sprostitev, razvedrilo, tako koristno izrabijo čas in združijo prijetno s koristnim.

Zaradi boljših poti in prevoznih sredstev je olajšan dostop do rastišč, kar pa ponekod prerašča že v pravo invazijo nabiralcev na določeno območje ter posledično nenaklonjenost lokalnega prebivalstva do njih. Medtem ko so v preteklosti nabirali samo domačini, danes nekateri nabiralci od drugod celo bolje poznajo rastišča in mesta kot domačini. Nekateri še vedno naberejo precej borovnic za svoje stranke. Vzamejo dopust in v dveh tednih z borovnicami zaslužijo celo mesečno plačo. Prodajo jih gostilnam, slaščičarjem in drugim kupcem. Takega velikega odkupa, kot so ga po vojni organizirale zadruga, pa že dolgo ni več.

V zadnjih desetletjih se je močno spremenila tudi narava. Opustili so sečno stelje in podrast v gozdu se je pretirano razrasla, borovničevje pa je postalo staro in veliko, zato obrodi le malo borovnic. Tudi golosekov, kjer so čez nekaj let rasle lepe borovnice, jagode in maline, ni več. Na območjih, nekdanj bogatih s temi sadeži, danes niti rastlinja,

kaj šele sadežev ne najdemo več. »V času zrelih borovnic so bile senožeti na pobočju Kukovnice vse posrane in črne, saj so borovnice jedli tudi divji petelini.« Danes borovnice tam ne uspevajo več.

Na kranjski tržnici je poleti 2010 borovnice prodajala le gospa Olga iz Ljubljane. Nabrane so bile na Pohorju.

Foto: Helena Rant

In 2010, only one lady from Ljubljana was selling blueberries at the market in Kranj.

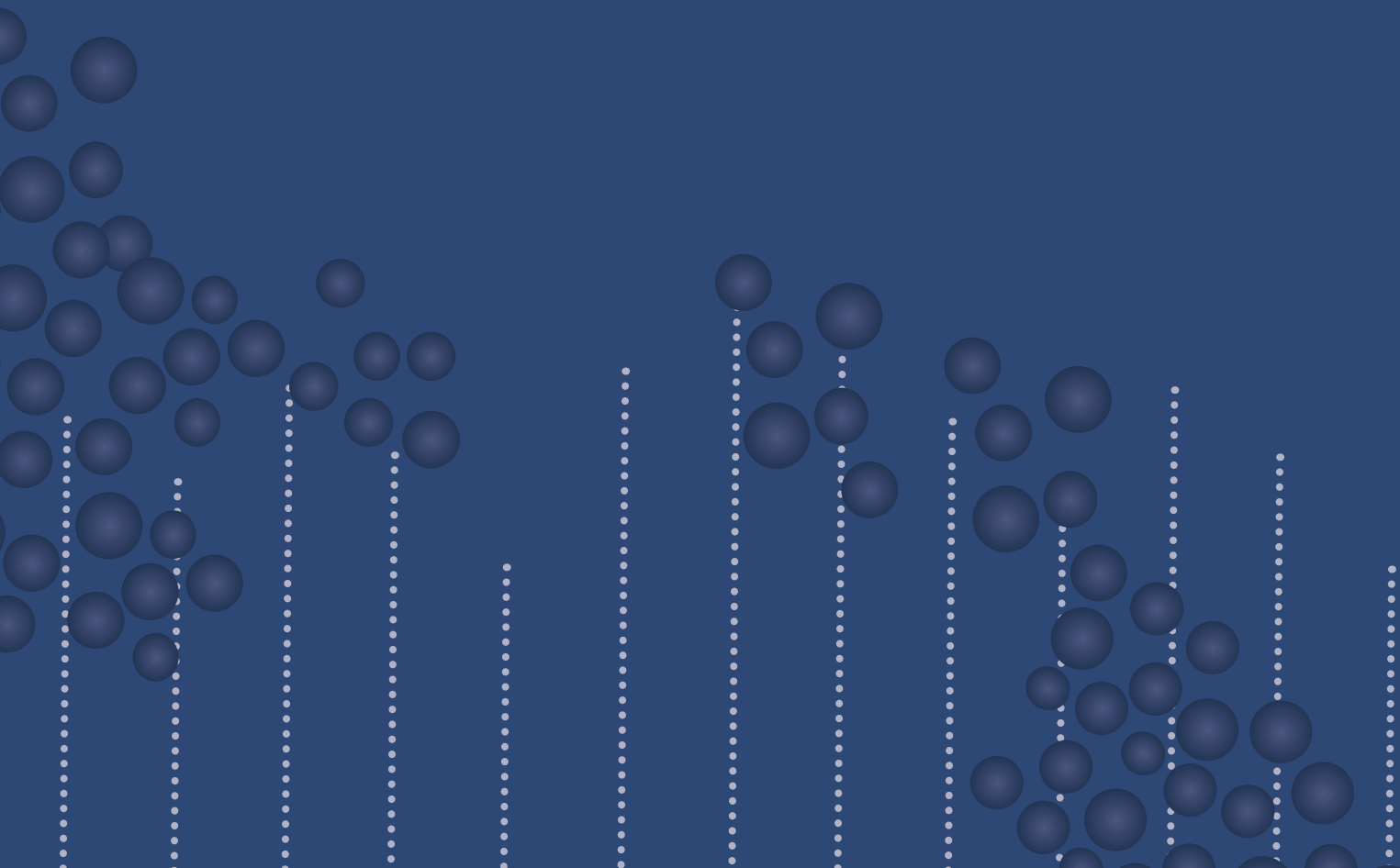

Foto: Helena Rant

‘V avgustu zore v jelovških posekah maline. Svojčas so jih zelo pridno nabirale posebno stare ženice in otroci. Krajcarček se je dal s tem zaslužiti. Spominjam se, da sem bil tudi sam s starejšo sestro nekajkrat z nabiralci malin v Jelovici. Oče je bil tistikrat zelo bolan in mati je le stežka vlekla za vse. Močno prav bi ji prišlo, če bi ji tudi midva s sestro mogla kaj pomagati. Šla sva z večjo družbo, ki je glasno vpila in se podila skozi grmovje. Toda čim bolj smo prihajali v poseke, kjer so se nahajale maline, tem bolj je postajala družba mirna. Bala se je gozdarja, ki je krvoločno preganjal nabiralce, razbijal jim je posodo, stresal nabrane maline in jih gonil s psi. Komaj smo začeli nabirati, že so začeli nedaleč v gozdu lajati psi. Družba se je v trenutku razpršila na vse strani. Malin je bilo bolj malo in ker so boječe oči povsod videle gozdarja, smo zelo malo nabrali.

Joža Bertonec: Kroparske zgodbe, samozaložba, Kropa 1973, str. 43.

KATALOG GRABLJIC ZA NABIRANJE BOROVNIC

A CATALOGUE OF BLUEBERRY RAKES

1. GRABLJICE

Lokalno ime: grabljice za nabiranje borovnic

Inventarna številka: E 338

Kraj pridobitve: Dvorje pri Cerkljah

Starost: 20. stoletje

Material: les (smrekov in vezana plošča), žica, špice od dežnika

Mere: d – 23 cm, š – 14,5 cm, v – 5,5 cm

Opis: Doma narejene grabljice iz vezane plošče. Za ročaj je izdelovalec uporabil paličo, ki jo je na enem koncu pritržil z žeblički, na drugem pa z žico. Za zobe je uporabil špice odsluženega dežnika.

1. RAKE

Inventory number: E 338

Acquired in: Dvorje near Cerklje

Age: 20th century

Material: wood (pine and plywood), wire, umbrella spokes

Measurements: length – 23 cm, width – 14.5 cm, height – 5.5 cm

Description: A home-made rake from plywood. A stick fastened at one end with tacks and at the other end with wire was used as a handle. The spokes of an old umbrella were used for the rake's teeth.

2. GRABLJICE

Lokalno ime: *kampl* za borovnice

Inventarna številka: E 637

Kraj pridobitve: Zgornja Radovna

Starost: prva polovica 20. stoletja

Material: les (bukova osnovna ploskev in smrekov obod), žica

Mere: d – 21,5 cm, š – 12 cm, v – 5 cm

Opis: Osnovna lesena ploskev ima izžaganih sedem zob. Zaključni se ovalno in se podaljša v preluknjan ročaj. Ob strani je navpična obroba iz debelejšega smrekovega furnirja, ki je z žico pritrjen na osnovno ploskev.

2. RAKE

Inventory number: E 637

Acquired in: Zgornja Radovna

Age: first half of the 20th century

Material: wood (main surface beech and rim pine), wire

Measurements: length – 21.5 cm, width – 12 cm, height – 5 cm

Description: Seven teeth were cut in the main wooden surface with a saw. The rake is oval, extending into a handle with a hole. At the side there is a vertical rim made from thicker pine veneer, attached to the main surface with wire.

3. GRABLJICE

Lokalno ime: *kampl za borovnice brat*

Inventarna številka: E 1732

Kraj pridobitve: Zgornje Bitnje

Starost: 20. stoletje

Material: bukov les, pocinkana pločevina

Mere: d – 23,3 cm, š – 22 cm, v – 6,5 cm

Opis: V polkrožno leseno osnovno ploskev so na eni strani izžagani zobje, na drugi strani pa se ploskev podaljša v ročaj. Ta je preluknjan, da so *kampl* lahko z vrstico obesili na žebelj, prabit v steno. Polkrožno je na osnovno ploskev z žeblički pritrjen pločevinast rob, ki je lovil nabrane borovnice.

3. RAKE

Inventory number: E 1732

Acquired in: Zgornje Bitnje

Age: 20th century

Material: beech wood, galvanised tin plate

Measurements: length – 23.3 cm, width – 22 cm, height – 6.5 cm

Description: The semi-circular main wooden surface is at one end shaped into teeth and at the other end extended into a handle. The handle has a hole so that a string could be threaded through and the rake hung on a nail in the wall. A metal rim for catching blueberries is attached with tacks to the semi-circular edge of the main surface.

4. GRABLJICE

Inventarna številka: E 2078

Kraj pridobitve: Zgornja Besnica

Starost: ni podatka

Material: les, železo

Mere: d – 32 cm, š – 13,5 cm, v – 8 cm

Opis: Osnovna ploskev je grobo izrezljana iz deske. Na eni strani je polkrožne oblike, na drugi se zoži v ročaj. Polkrožno so v desko zabiti osemcentimetrski žebli. Grabljice so dokaj težke, saj so narejene iz tri centimetre debelega kosa lesa. Podobne so grabljicam pod številko E 2208. Verjetno je oboje naredila ista oseba.

4. RAKE

Inventory number: E 2078

Acquired in: Zgornja Besnica

Age: unknown

Material: wood, iron

Measurements: length – 32 cm, width – 13.5 cm, height – 8 cm

Description: The main surface is roughly cut out of a plank of wood. At one end it is semi-circular and at the other it narrows into a handle. Nails measuring eight centimetres are hammered into the main surface in a semi-circle. The rake is quite heavy as the wood is three centimetres thick. The rake under inventory number E 2208 is similar and was probably made by the same person.

5. GRABLJICE

Lokalno ime: greben za nabiranje borovnic
Inventarna številka: E 2155
Kraj pridobitve: Besnica ali Podblica
Starost: sreda 20. stoletja
Material: bukov les, pocinkana pločevina
Mere: d – 21 cm, š – 14,5 cm, v – 4,5 cm
Opis: V osnovno leseno ploskev so na eni strani izžagani zobje, na drugi strani se deska zaključuje v ročaj. Na to ploskev je polkrožno z žeblički pritrjen pločevinast rob, ki je lovil borovnice. Greben je bil v rabi še po drugi svetovni vojni.

5. RAKE

Inventory number: E 2155
Acquired in: Besnica or Podblica
Age: mid-20th century
Material: beech wood, galvanised tinplate
Measurements: length – 21 cm, width – 14.5 cm, height – 4.5 cm
Description: One end of the main wooden surface is shaped into teeth and the other into a handle. A tinplate rim is attached onto the main surface at the semi-circular end in order to trap the blueberries. The rake was used as late as post-World War 2.

6. GRABLJICE

Inventarna številka: E 2208
Kraj pridobitve: Zgornja Besnica
Starost: med obema vojnama
Material: les, železo
Mere: d – 30 cm, š – 12,5 cm, v – 8 cm
Opis: Osnovna ploskev je grobo izrezljana iz deske. Na eni strani je polkrožne oblike, na drugi se zoži v ročaj. Polkrožno so v desko zabiti osemcentimetrski žebliji. Trije žebliji manjkajo, les pa je močno razpokan. Grabljice so dokaj težke, saj so narejene iz tri centimetre debelega kosa lesa. Podobne so grabljicam pod številko E 2078. Verjetno je oboje naredila ista oseba.

6. RAKE

Inventory number: E 2208
Acquired in: Zgornja Besnica
Age: between the two World Wars
Material: wood, iron
Measurements: length – 30 cm, width – 12.5 cm, height – 8 cm
Description: The main surface is roughly cut from a wooden plank. At one end it is shaped into a semi-circle and at the other end narrowed into a handle. Nails measuring eight centimetres are hammered into the main surface at the semi-circular end. Three nails are missing and the wood is badly cracked. The rake is quite heavy as the wood is three centimetres thick. The rake resembles the one with inventory number E 2078 and they were probably made by the same person.

7. GRABLJICE

Lokalno ime: greben za borovnice

Inventarna številka: E 3211

Kraj pridobitve: Jesenice

Kraj uporabe: Kamna Gorica

Starost: verjetno med obema vojnama

Material: pločevina, žblji

Mere: d – 29 cm, š – 13,5 cm, v – 8 cm

Opis: Grabljice imajo obliko kratke globoke vevnice. Narejene (varjene) so ročno iz pločevine, v katero so vstavljeni žblji. Izdelovalec grabljic je žblje pri glavi najprej potolkel in zakrivil, nato še privaril na pločevino.

7. RAKE

Inventory number: E 3211

Acquired in: Jesenice

Place of use: Kamna Gorica

Age: probably between the two World Wars

Material: tinplate, iron

Measurements: length – 29 cm, width – 13.5 cm, height – 8 cm

Description: The rake is shaped like a deep scoop. It is welded out of tinplate with nails attached. The maker first flattened and bent the tops of the nails and then soldered them onto the tinplate.

8. GRABLJICE

Inventarna številka: E 5597

Kraj pridobitve: Zgornje Gorje

Starost: prva polovica 20. stoletja

Material: les, smrekovo lubje

Mere: d – 19,4 cm, š – 12,3 cm, v – 6,7 cm

Opis: Grabljice so narejene iz osnovne lesene ploskve, v katero so izžagani dolgi zobje. Polkrožno je nanjo z žbljički in žico pritrjen rob iz smrekovega lubja za lovljenje borovnic.

8. RAKE

Inventory number: E 5597

Acquired in: Zgornje Gorje

Age: first half of the 20th century

Material: wood, pine tree bark

Measurements: length – 19.4 cm, width – 12.3 cm, height – 6.7 cm

Description: The main surface is wooden with long teeth at one end. A rim for trapping blueberries, made from pine tree bark, is attached in a semi-circle to the other end.

9. GRABLJICE

Lokalno ime: *kampl*

Inventarna številka: E 8224

Kraj pridobitve: Srednje Bitnje

Kraj uporabe: Srednje Bitnje

Starost: sredina 20. stoletja

Material: kostanjev les, lesonit

Mere: d – 23,7 cm, š – 21,5 cm, v – 5,5 cm

Opis: Na večjo polkrožno leseno ploskev, ki ima izžagane lesene zobe, je z žeblički pritrjen rob iz lesonita. Grabljice imajo tudi majhen ročaj z luknjico, da so jih lahko z vrstico obesili na steno. So zelo lep in natančen izdelek. Naredil jih je možakar iz Srednjih Bitenj, ki je bil izučeni mizar. Grabljice je izdeloval za prijatelje, sorodnike in sosede.

9. RAKE

Inventory number: E 8224

Acquired in: Srednje Bitnje

Place of use: Srednje Bitnje

Age: mid-20th century

Material: chestnut wood, hardboard

Measurements: length – 23.7 cm, width – 21.5 cm, height – 5.5 cm

Description: A hardboard rim is attached with tacks to a larger wooden surface with teeth at the other end. The rake also has a small handle with a hole so that it could be hung on a nail with a piece of string. It is a very attractive and carefully designed product made by a man from Srednje Bitnje, who was a trained carpenter. He used to make rakes for friends, relatives and neighbours.

10. GRABLJICE

Inventarna številka: E 8225

Kraj pridobitve: Gorenjska

Starost: 20. stoletje

Material: les, kovina

Mere: d – 28,5 cm, š – 13,5 cm, v – 8 cm

Opis: Iz deske so oblikovane grabljice, ki se na eni strani polkrožno zaključujejo z zobmi, na drugi strani se zožijo v ročaj. Zobje so ročno kovani žebli. Nekaj jih je izpadlo in dva so nadomestili s tovarniško izdelanimi žebljema. Les je temno pobarvan. Ročaj ima luknjo za obešanje.

10. RAKE

Inventory number: E 8225

Acquired in: Gorenjska

Age: 20th century

Material: wood, metal

Measurements: length – 28.5 cm, width – 13.5 cm, height – 8 cm

Description: The rake is made from a flat piece of wood, shaped into a semi-circle with teeth attached to it and at the other end narrowed into a handle. The teeth consist of manually forged nails. A few have fallen out and two have been replaced with industrially made nails. The wood is painted in a dark colour. The handle has a hole for hanging.

Marmelada iz borovnic

Zrele borovnice preberi in surove pretlači. Za 1 kg pretlačenega soka vzemi 1/4 do 1/2 kg sladkorja. Marmelado kuhaj med vednim mešanjem na vročem ognju pol ure. Kuhano nalij v vroče steklenice ali kozarce in zapri.

Brusnice in sladkor

Za 1 kg brusnic vzemi približno 1/2 kg sladkorja. Polij ga s 1/4 l vode in kuhaj toliko časa, da se vleče. Nato stresi v kuhan sladkor zrele in izbrane brusnice. Rahlo premešaj in pusti, da zavro. Potem posodo potresi, da pridejo spodnje na vrh. Brusnice naj na kraju štedilnika počasi vro toliko časa, da postanejo jagode prozorne. Med kuhanjem jih včasih rahlo premešaj, a pazi, da ne zmečkaš jagod. Kuhane brusnice daj še vroče v kozarce in popolnoma ohlajene zaveži. Brusnice lahko uporabljaš za brusnično omako, lahko pa daš kar mrzle k divjačini.

Pavla Zakonjšek Žagar: Praktična kuharica, samozaložba, Ljubljana 1965, str. 294, 296.

BLUEBERRY RAKES

LET'S GO BLUEBERRY PICKING!

INTRODUCTION

Edible berry picking has been a part of life since ancient times. Initially the aim was simply to supplement the diet, but with the introduction of railways in the second half of the 19th century and the growth of towns the commercial importance of berry picking grew. The ever increasing demands of the market and the processing industry led to better organised forms of trade and, after World War Two, to export. Nowadays, gathering the fruits of the forest is more widespread than in the past, but people collect for their own use rather than for selling. Berry picking is a form of relaxation and leisure activity, combining utility and pleasure.

The material for this booklet was drawn from the testimonies of people living around Udin boršt, a village lying on the north-west edge of the Sora Plain, from the Poljane Valley, Bohinj and other places in the Gorenjska region. The booklet refers mainly to the period after World War Two. For most of the informants, this period represented their school years, when they used to go blueberry picking en masse.

BLUEBERRY PICKING

Blueberries ripen from mid-June onwards. The best and most valuable blueberries, which were plump and sweet, were known in Slovene as *ta sive* (grey ones). Some blueberry shrubs, particularly growing in shady areas, produced very dark, shiny fruit. These were not valued and the pickers ignored them. Some shrubs produced completely white blueberries that were a speciality and therefore particularly prized.

Blueberries were picked for as long as they grew and people were able to sell them. The picking was done mostly by women with large families, who did not have any other source of income. But

the most numerous pickers were children, who in this way earned money for school things, such as notebooks, textbooks, clothes or shoes.

Blueberries that were to be sold needed to look good and were therefore mainly picked by hand. Those gathered with a rake were wetter and fetched a lower price. When picked by hand, a litre of blueberries could be collected in an hour, while with a rake twice the amount was collected in the same amount of time.

Only adults used blueberry rakes, of which there were two kinds. The first was used to pick berries by pulling the rake from the top of the bush towards the picker towards a sieve. With the other type of rake, the picker would first get hold of the bush with his left hand and then gather the berries by pulling the rake upwards through the plant. The blueberries were trapped in the rake and the leaves and other bits were then removed by shaking the rake and blowing on it.

When picked by hand, blueberries were collected in small cups, baskets or canikins that also served as a measure. They were then emptied into large baskets and hampers. Blueberry quantities were measured mainly in litres, but also calculated in kilogrammes, as cooperatives paid by weight rather than volume. A litre of blueberries weighed one kilo.

Parents taught their children not to eat the blueberries while picking them. Only when the baskets were full or on the way home they were allowed to indulge. The parents knew that if the children ate the blueberries while picking, it would be much more difficult for them to stop and consequently much less fruit would be collected. And less fruit meant less money.

Children often competed to see who would fill their container first, but the initial enthusiasm would soon wane. Younger children in particular quickly grew weary, whereas the slightly older ones were conscious of the fact that their earnings depended on how much fruit they collected. Blu-

eberry picking was a good lesson for young people in persistence, patience, independence and in appreciating hard-earned money.

The effort of a full day's work, which was constantly calculated into money while picking, was often interrupted by rain. Wet blueberries could not be sold. This is why women used to cover the blueberries with an apron, a cardigan, a blouse or even with fern, while men used their shirts. It did not matter if they themselves got wet, the important thing was that the blueberries stayed dry.

THE USE AND SALE OF BLUEBERRIES

Prior to World War One, blueberry brandy was often made from blueberries alone. This brandy, which was very expensive, was drunk for medicinal purposes or served to guests. Large quantities of blueberries were required and were therefore mainly picked with rakes. Over two hundred litres of blueberries were needed to make six litres of blueberry brandy.

In this period blueberries were also bought by traders who supplied them to larger companies involved in fruit processing and the production of drinks. Women sold blueberries in markets and to households in villages and towns, as well as to hotels in tourist resorts such as Bled and Bohinj.

After World War Two, farming cooperatives began buying blueberries for export to England. Even though they paid badly, the money earned was for many families a welcome source of additional

income. This is why practically everyone in need of money used to pick blueberries.

Women also picked some blueberries for use at home. They dried them in order to make blueberry tea, which was considered a good remedy for diarrhoea. Between the two World Wars only a few housewives made blueberry jam, while in many households they did not try it until during World War Two. Men used to enjoy brandy containing soaked blueberries. Children liked them fresh with a sprinkling of sugar. Together with a slice of bread, they made a nice snack. Women also made tea from fresh blueberries, and a sweet blueberry tea with a slice of bread often served as a snack or even the evening meal.

MORE ON CRANBERRIES, RASPBERRIES AND WILD STRAWBERRIES

There were not as many cranberry bushes as blueberry ones and the berries were thus more expensive. In the mountains around Bohinj and Tržič women known as *majerce* used to gather cranberries and carry them in baskets on their head to be sold in hotels in Bohinj and to families in Tržič. Cranberries were also sold as a remedy for reducing fever or served as a preserve to accompany meat and sautéed potatoes. Raspberries and wild strawberries grew in many forest clearings. Raspberries were picked to be sold or for making raspberry juice. Strawberries were bought by hotels for use in desserts.

VIRI IN LITERATURA

USTNI VIRI

- **Poljanska dolina, Davča in Žiri:** Marica Albreht, Tinca Boncelj, Francka Dolenc, Marija Freljih, Malči Frlic, Olga Gruden, Viktor Gruden, Ivanka Kacin, Janez Rant, Mici Rant, Pavel Rant, Slavka Rant
- **severozahodni del Sorškega polja:** Mirko Bajželj, Janez Dolenc, Mihaela Hudobivnik, Hilda Oman, Matevž Oman, Ana Tavčar, Alojz Zavrl
- **območje med Kranjem in Tržičem:** Marija Cvetko, Polona Černilec, Vinko Dolžan, Franci Jeglič, Mihela Križaj, Jožica Kukovič, Marinka Maček, Rezka Nadižovec, Rudi Nadiževc, Peter Pajk, Marija Rant, Ivanka Sajovic, Marjeta Štilec, Mihela Švegelj, Jeli Zaplotnik, Marica Žižek
- **okolica Tržiča:** Marija Petek, Anton Soklič
- **Besniška dolina in vasi pod Jelovico:** Milka Bertoncelj, Janez Lušina, Janko Pintar, Katarina Pintar, Marija Šolar
- **Jezerko:** Olga Tičar
- **Bohinj in Pokljuka:** Alojz Budkovič, Tomaž Budkovič, Cilka Fornazarič, Marija Kocjanc, Marija Rabič, Daniela Žagar
- **drugi kraji:** Stanko Košir, Aleksandra Marjanovič, Mili Rupnik Sichrovsky

DRUGI VIRI

- zbirka grabljic Gorenjskega muzeja
- dokumentacija Gorenjskega muzeja (predmetne kartoteke kustodiata za etnologijo)
- arhiv Gašperja Budkoviča: Prejeti dopisi, Kopije oddanih dopisov, 1933, arhiv hrani Tomaž Budkovič
- ZAL, Enota za Gorenjsko, OLO Kranj, Uprava za gozdarstvo, 2847 in Okrajno glavarstvo Landrat, 2841, Gospodarski programi
- Zakon o gozdovih, Uradni list RS, št. 30/93, 13/98 - odločba US, 56/99 - ZON in 67/02
- Glas Gorenjske, leti 1957 in 1965
- Gorenjski glas, leto 1967

LITERATURA

- BAŠ, Angelos
1980 Nabiralništvo. V: Slovensko ljudsko izročilo. Ljubljana: Cankarjeva založba. Str. 59-60.
- BERTONCELJ, Joža
1973 Kroparske zgodbe. Kropa: samozaložba.
- Bogastvo iz gozda: zbornik republiškega seminarja
1992 Bogastvo iz gozda: zbornik republiškega seminarja, Ljubljana, 26. in 27. novembra 1991. Uredil: Boštjan Anko. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo.
- BÖHMIG, Ulf
1991 Naravno domače zdravljenje. Ljubljana: Založba Mladika.
- Gorenjska letoviška, industrijska, trgovska, obrtna
1931 Gorenjska letoviška, industrijska, trgovska, obrtna. Uredil: Karol Mohorič. Novo mesto: Progress, Zavod za pospeševanje mednarodnih trgovskih zvez v Novem mestu.
- GRAFENAUER, Bogo
1970 Nabiralništvo. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, I. zvezek, Agrarno gospodarstvo. Ljubljana: SAZU, Inštitut za zgodovino, DZS. Str. 465-467.
- GUZELJ, Avgust
1903 Navod za oskrbovanje malih gozdnih posestnikov na Kranjskem in Primorskem. Ljubljana: Gozdarsko društvo za Kranjsko in Primorsko.
- KARNIČAR, Andrej
1997 Jezerske storije. Ljubljana: Kmečki glas.
- KAVALAR, Erika
2008 Prepoznavnosti vasi Rateče. V: Etnološka dediščina Rateč. Jesenice: Gornjesavski muzej. Str. 31-41.

KOZJEK, Franc

1967 Besnica pred 60 do 70 leti (1, 2). Gorenjski glas, 28. 6. 1967, str. 7, in 1. 7. 1967, str. 15.

MAKAROVIČ, Marija

1978 Kmečko gospodarstvo na Slovenskem. Ljubljana: Mladinska knjiga.

NOVAK, Anka

1988 Hrana v Šenčurju. Kranj: Gorenjski muzej.
1991 Življenje in delo planšarjev v bohinjskih gorah. Glasnik slovenskega etnološkega društva 3 in 4, str. 121–152.

NOVAK, Vilko

1957 Vprašanje nabiralništva pri Slovencih. Slovenski etnograf, str. 19–28.

ROŽAC DAROVEC, Vida

2006 Metodološki in teoretični problemi ustne zgodovine. Acta Histriae 2, str. 447–467.

Slovenski etnološki leksikon

2007 Slovenski etnološki leksikon. Uredil: Angelos Baš. Ljubljana: Mladinska knjiga.

SMERDEL, Inja

1983 »Nabirauček« ali grabljice za nabiranje borovnic. Moj mali svet 7–8, str. 63.

STANONIK, Marija

1990 O nabiralništvu na Žirovskem. Žirovski občanik 17, str. 35–72.

ŠIVIC, Anton

1928 Gozdarstvo v ljubljanski oblasti leta 1926 in 1927. Ljubljana: Jugoslovanska tiskarna.

ŠOLAR, Marija

2008 Besnica v ljudskem izročilu. Besnica: Kulturno društvo »Jože Papler«.

WILLFORT, Richard

1971 Zdravilne rastline in njih uporaba. Maribor: Založba Obzorja.

ZAKONJŠEK ŽAGAR, Pavla

1965 Praktična kuharica. Ljubljana: samozaložba.

Cena: 10 €

917896161478359